

**Informatīvais ziņojums
Par Rīcības plāna augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgai izmantošanai
2024.–2025. gadam izpildi**

2026.

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Ievads	4
2. Normatīvie akti	4
3. Rīcības plāna mērķi un uzdevumi	4
3.1. Rīcības virziens “Profesionālo augu aizsardzības līdzekļu lietotāju, operatoru, pārdevēju un konsultantu apmācība”	5
3.2. Rīcības virziens “Nodrošināta augu aizsardzības līdzekļu laišanas tirgū uzraudzība”	9
3.3. Rīcības virziens “Sabiedrības informēšana un izpratnes veicināšana par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu”	13
3.4. Rīcības virziens “Izveidota un nodrošināta augu aizsardzības līdzekļu lietošanas iekārtu pārbaužu sistēma”	20
3.5. Rīcības virziens “Augu aizsardzības līdzekļu lietošana no gaisa”	22
3.6. Rīcības virziens “Pasākumi ūdens vides un dzeramā ūdens aizsardzībai”	23
3.7. Rīcības virziens “Ar augu aizsardzības līdzekļu lietojumu saistīto riska faktoru samazināšana konkrētās teritorijās”	25
3.8. Rīcības virziens “Drošas darbības ar augu aizsardzības līdzekļiem” ...	27
3.9. Rīcības virziens “Pasākumi integrētās augu aizsardzības vispārējo principu ieviešanai”	30
3.10. Rīcības virziens “Indikatori augu aizsardzības līdzekļu lietošanas ietekmes izvērtēšanai”	38

Lietotie saīsinājumi

AAL – augu aizsardzības līdzeklis

BIOR – Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR"

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

DVKP – daudzgadu valsts kontroles programma

EFSA – Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde

EK – Eiropas Komisija

EP – Eiropas Padome

EPPO – Eiropas un Vidusjūras augu aizsardzības organizācija

ES – Eiropas Savienība

IAA – integrētā augu aizsardzība

KDKP – Kopienas daudzgadu kontroles programma

LAALRUTA – Latvijas augu aizsardzības līdzekļu ražotāju un tirgotāju asociācija

LAAPC – Latvijas augu aizsardzības un pētniecības centrs

LBTU – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte

LLKC – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs

LVĢMC – valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"

MAL – augu aizsardzības līdzekļu atlieku līmenis

MK – Ministru kabinets

NVO – nevalstiskās organizācijas

PVD – Pārtikas un veterinārais dienests

SPKC – Slimību profilakses un kontroles centrs

SUI – drošas un ilgtspējīgas lietošanas iniciatīva

VAAD – Valsts augu aizsardzības dienests

ZM – Zemkopības ministrija

Ievads

Latvijas rīcības plāns augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgai izmantošanai (turpmāk – Rīcības plāns) sagatavots, lai sasniegtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīvā 2009/128/EK, ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai, (turpmāk – Direktīva) izvirzīto mērķi – panāktu AAL ilgtspējīgu lietošanu, mazinātu pesticīdu lietošanas radīto risku un ietekmi uz cilvēku veselību un vidi un sekmētu IAA un alternatīvo paņēmieni pilnveidošanu un ieviešanu, lai pēc iespējas vairāk mazinātu atkarību no pesticīdu lietošanas. Rīcības plāna sagatavošanu paredz Direktīvas 4. pants. Latvijas iepriekšējais Rīcības plāns aptvēra 2019.–2023. gada plānošanas periodu, savukārt jaunais, kas tika pieņemts 2026. gada 12. maijā – 2026.–2030. gada plānošanas periodu. Neskatoties uz jaunā plāna izstrādes kavēšanos vairāku objektīvu apstākļu dēļ, 2024.–2025. gadā valsts turpināja īstenot visus iepriekšējā Rīcības plāna 2019.–2023. darbības perioda uzdevumus, neradot pārtraukumu. Lai saglabātu izsekojamību un informētu sabiedrību par plānā noteikto uzdevumu izpildes rezultātiem 2024. un 2025. gadā, ir sagatavots šis informatīvais ziņojums.

Visos Rīcības plānos iekļauti konkrēti mērķi, uzdevumi un laika grafiks to riska faktoru mazināšanai, kas saistīti ar AAL lietošanu. Definētie mērķi un uzdevumi ir atbilstoši un piemēroti situācijai Latvijā. Plānā noteikto mērķu atsevišķu uzdevumu izpildes rezultāti izmantojami kā nacionālie indikatori Direktīvas mērķu sasniegšanas izvērtēšanai.

2020. gada 2. jūlijā ir apstiprināts Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (turpmāk – NAP2027), kurā noteikti stratēģiskie mērķi, prioritātes un uzdevumi valsts attīstībai nākamajiem septiņiem gadiem, lai panāktu Latvijas un ikviena iedzīvotāja izaugsmi un labklājības palielināšanos. NAP2027 sagatavots, ņemot vērā Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam izvirzītos mērķus un ANO Ilgtspējīgas attīstības 17 mērķus. Jaunais ZM sagatavotais Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam (turpmāk – KLP SP) ietekmē NAP2027 prioritāro mērķu sasniegšanu, dodot ieguldījumu vairākos NAP2027 rīcības virzienos, tostarp virzienā “Daba un vide – “Zaļais kurss””, kura sastāvdaļa ir arī ilgtspējīga lauksaimniecība. KLP SP paredzēts ievērojams finansiāls atbalsts (47,5 % KLP SP finansējuma) politikas ieguldījumam ar klimata pārmaiņām saistīto mērķu sasniegšanai. Tas tiks nodrošināts ar vairākām intervencēm, paredzot dažāda veida lauksaimniecības prakses, kas dotu ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā, ūdens, augsnes, gaisa kvalitātes uzlabošanā un piesārņojuma mazināšanā, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, kā arī ilgtspējīgas mežsaimniecības jomā. Rīcības plānā ietvertie uzdevumi ir būtiski šo mērķu sasniegšanā, lai sagatavotu platformu, kas lauksaimniekiem ļauj labāk izprast jaunā perioda prasības un sagatavoties to veiksmīgākai ieviešanai.

1. Normatīvie akti

ES ir pieņemts tiesiskais regulējums visiem AAL aprites ķēdes posmiem. Līdz Direktīvas pieņemšanai liela daļa tās prasību Latvijā jau bija noteiktas ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem, tomēr, lai Direktīvu pārņemtu pilnībā, spēkā esošie normatīvie akti tika pārskatīti un tajos izdarīti nepieciešamie grozījumi.

2. Rīcības plāna mērķi un uzdevumi

Galvenais rīcības plānā izvirzītais mērķis, kas Latvijai būtu jāsasniedz ilgtermiņā, ir mazināt AAL lietošanas radīto risku un ietekmi uz cilvēku veselību un vidi. Būtisks uzdevums minētā mērķa sasniegšanai ir IAA ieviešana, kuras pamats ir alternatīvo augu aizsardzības metožu izstrāde, popularizēšana un lietošana. Tas savukārt dotu lauksaimniekiem izvēlēties iespējas lietot dažādus AAL un mazinātu ķīmisko AAL lietošanu.

Direktīvas 4. pants nosaka, ka ES dalībvalstīm regulāri (ne retāk kā piecos gados) jāpārskata savi rīcības plāni, tos, ja nepieciešams, papildinot ar jauniem uzdevumiem, kā arī izslēdzot tos uzdevumus, kas vairs nav aktuāli. Tādēļ Latvijas rīcības plāns veidots kā ilgtermiņa regulāri atjaunojams dokuments ar iekļauto uzdevumu turpinājumu un/vai pārnesi uz nākamo plānošanas periodu. Rīcības plāns sastāv no deviņām atšķirīgām sadaļām, katrā no tām ir noteikti mērķi, uzdevumi un izmērāmi sasniedzamie rezultāti, lai sniegtu priekšstatu par katras sadaļas uzdevumu izpildes rezultātu ieguldījumu rīcības plāna kopējā mērķa – ar AAL lietošanu saistīto risku samazināšanas – izpildē pārskata periodā.

Minētais mērķis iepriekšējā Rīcības plāna 2019.- 2023. gadam darbības laikā sasniegts lielākajā daļā rādītāju, īstenojot Rīcības plānā noteiktos darbības virzienus un izpildot uzdevumus. Šī tendence turpinājās arī 2024. un 2025. gadā.

Informatīvais ziņojums sagatavots, lai sniegtu ziņas par pārskata periodā 2024. – 2025. gadam paveikto.

3. Rīcības virzieni, uzdevumi un pasākumi mērķa sasniegšanai

3.1. Rīcības virziens "Profesionālo augu aizsardzības līdzekļu lietotāju, operatoru, pārdevēju un konsultantu apmācība"

Ministru kabineta 2013. gada 19. marta noteikumos Nr. 147 "Noteikumi par profesionālo augu aizsardzības līdzekļu lietotāju, augu aizsardzības līdzekļu lietošanas operatoru, augu aizsardzības līdzekļu pārdevēju un augu aizsardzības konsultantu apmācību un apliecību izsniegšanas kārtību" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 147) noteikta kārtība, kādā izsniedzama atļauja profesionālo AAL lietotāju, AAL lietošanas operatoru, AAL pārdevēju un augu aizsardzības konsultantu apmācībai, kā arī normu par to, ka katrai kategorijai ir atsevišķa apmācība (gan sākotnēja, gan atjaunojošā) ar noteiktu programmu apgūšanu, pēc kuras tiek izsniegtas šādas apliecības:

- profesionālā AAL lietotāja apliecība darbībām ar 1. reģistrācijas klases AAL;
- profesionālā AAL lietotāja apliecība darbībām ar 2. reģistrācijas klases AAL;
- AAL lietošanas operatora apliecība darbībām ar 2. reģistrācijas klases AAL;
- augu aizsardzības konsultanta apliecība;
- AAL pārdevēja apliecība.

Īstenojot pašreizējās apmācības programmas, profesionālajiem AAL lietotājiem un augu aizsardzības konsultantiem tiek mācīti arī IAA pamatprincipi un prasības, lielu uzmanību vēršot uz agrotehniskajām, mehāniskajām, profilaktiskajām un citām alternatīvajām kaitīgo organismu ierobežošanas metodēm, kas ir IAA pamats.

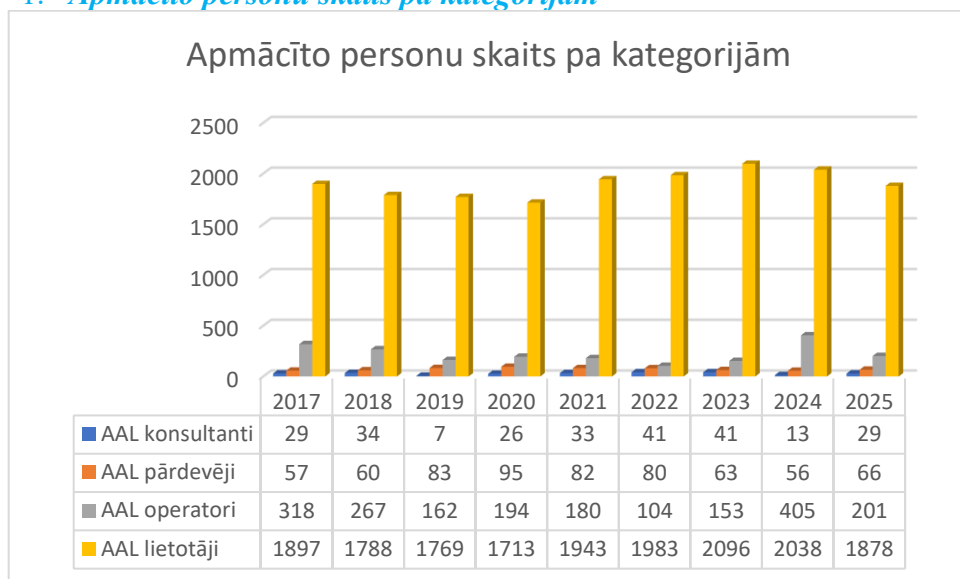
VAAD Kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēmā ir izveidojis AAL jomā izsniegto apliecību reģistru, kurā iekļauta informācija par personām, kas saņēmušas kādu no iepriekšminētajām apliecībām.

1. tabula

Nr. p. k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.1.1.	Profesionālo izglītības iestāžu lauksaimniecības izglītības programmās iekļaut mācību tematus par augu aizsardzības jautājumiem	2024. – 2025. gads	0	0	Atļaujas profesionālo augu aizsardzības līdzekļu lietotāju apmācībai nav izsniegtas, jo visas esošās profesionālās izglītības iestādes, kuru apmācību programmās iekļauts mācību priekšmets “Augu aizsardzība” minētās atļaujas jau ir saņēmušas.
3.1.2.	Organizēt seminārus apmācības veicējiem par aktualitātēm augu aizsardzības jomā	2024. – 2025. gads	1	1	Sarīkoti divi semināri, kuros apmācību veicēji informēti par jaunumiem un izmaiņām augu aizsardzības jomā un kuri šo aktuālo informāciju apmācību laikā nodot tālāk AAL lietotājiem – gan sākotnējās, gan atjaunojošās apmācības laikā.
3.1.3.	Uzraudzīt apmācības veicējus	2024. – 2025. gads	5	5	Katru gadu īstenotas piecas apmācības veicēju uzraudzības reizes, VAAD inspektoriem piedaloties mācību procesā un izvērtējot tā kvalitāti un atbilstību MK noteikumu Nr. 147 prasībām. Pēc VAAD datiem par sekmīgi nokārtotiem pārbaudījumiem apliecību saņemšanai, pārbaudījumu nenokārto nenožīmīgs skaits apmācāmo personu, kuras pārbaudījumu nokārto ar otro reizi.
3.1.4.	Pilnveidot apmācības sistēmu visām apmācāmo kategorijām	2024. – 2025. gads	–	–	Pēdējos gados augu aizsardzības jomā ES notiek regulāras un būtiskas izmaiņas, kas lauksaimniekiem – AAL lietotājiem – jāzina, lai AAL lietotu atbilstoši normatīvajiem aktiem. Vairākums lauksaimnieku aizņemtības dēļ regulāri neseko līdz šīm izmaiņām, tādēļ apmācība, kas ir obligāta visiem profesionālajiem AAL lietotājiem, dod iespēju uzzināt par aktualitātēm augu aizsardzībā. Uzdevuma izpilde objektīvu iemeslu dēļ pārcelta uz 2026. gadu.
3.1.5.	Izveidot tiešsaistes apmācības sistēmu amatieriem par drošu AAL lietošanu	2024. – 2025. gads	Darbojas	Darbojas	Normatīvie akti nepieprasa, lai neprofesionālie AAL lietotāji būtu apmācīti, un pastāv bažas, ka tie lietošanai atļautos 3. reģistrācijas klases AAL ne vienmēr lieto pareizi. Tādēļ, lai izglītotu sabiedrību, VAAD regulāri savā tīmekļa vietnē publicē dažādus informatīvus materiālus par alternatīvām kaitīgō organismu ierobežošanas metodēm un drošu AAL lietošanu, ja tiek pieņemts lēmums tādus lietot.. VAAD uztur “Instagram” kontu “Misija Agronoms”, kurā sezonas laikā ik dienu tiek publicēta aktuālā informācija par Latvijas laukos un dārzos sastopamiem kaitīgajiem organismiem. Līdz ar kaitīgā organisma aprakstu un fotoattēliem tiek ieteiktas tā ierobežošanas metodes.

Indikatori

1. *Apmācīto personu skaits pa kategorijām*

1. attēls. Apmācīto personu skaits pa kategorijām (VAAD dati)

2. *Apmācības veicēju uzraudzībā konstatēto neatbilstību skaits*

Plāna darbības laikā katru gadu piecu uzraudzības reizēs nav konstatēta neviena neatbilstība. Tas pierāda, ka apmācību veicēju kvalifikācija atbilst MK noteikumu Nr. 147 prasībām.

3. *To pārbaudīto saimniecību skaits, kurās lieto 2. reģistrācijas klases augu aizsardzības līdzekļus un kurās konstatētas personas bez derīgas atbilstošas apliecības*

Pārskata periodā kopā pārbaūžu laikā konstatēta viena neatbilstība 2025. gadā, kad 2. reģistrācijas klases AAL lietoti bez derīgas apliecības. Šajā situācijā konstatēts, ka AAL lietotājam apliecība ir bijusi, bet tai beidzies derīguma termiņš, t. i., lauksaimnieks kopumā ir pabeidzis pamatapmācības programmu AAL apliecības iegūšanai, bet nav piedalījies zināšanu atjaunošanas kursos.

3.2. Rīcības virziens "Nodrošināta augu aizsardzības līdzekļu laišanas tirgū uzraudzība"

Ministru kabineta 2011. gada 13. decembra noteikumos Nr. 949 "Noteikumi par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 949) noteiktas prasības AAL laišanai tirgū, tirdzniecības vietām izvirzāmie kritēriji, AAL tirdzniecības, ieviešanas, izvešanas, uzglabāšanas un transportēšanas prasības, to pārdevēju un augu aizsardzības konsultantu pienākumi, informācijas sniegšanas kārtība AAL pircējam un tās saturs, kā arī AAL aprites kontroles kārtība. Tajos arī noteikts, ka licences īpašniekam jānodrošina, lai AAL tirdzniecības vai uzglabāšanas vietā ir darbinieks, kas saņēmis AAL pārdevēja vai 2. reģistrācijas klases AAL lietotāja apliecību vai augu aizsardzības konsultanta apliecību.

VAAD kompetencē ir uzraudzīt un kontrolēt normatīvo aktu prasību ievērošanu AAL izplatīšanas jomā. Pēdējos gados īpaša uzmanība tiek pievērsta nelegālo AAL kontrolēm, jo ir palielinājies nelegālo AAL izplatības risks. To veicinājuši vairāki faktori – nozīmīgi samazinājies 3. reģistrācijas klases AAL skaits visās Baltijas valstīs, kā arī pēc vairāku darbīgo vielu izslēgšanas no ES darbīgo vielu saraksta no tirgus izņemti daudzi plaši izmantoti AAL.

2. tabula

Nr.p.k.	Uzdevums	Apraksts	Termiņš	Rezultāts
3.2.1.	Operatīvajās pārbaudēs kontrolēt nelegālo AAL izplatīšanu, īpašu uzmanību pievēršot izplatīšanas vietām valsts robežas tuvumā	Plānoto un operatīvo pārbaūžu laikā notiek regulāras licencēto AAL izplatīšanas vietu pārbaudes. Nepieciešams veikt operatīvās pārbaudes vietās, kurām nav speciālā atļauja (licence) AAL izplatīšanai, – tirgos, saimniecības, būvmateriālu, lauksaimniecības preču veikalos, izstādēs, veterinārajās aptiekās vai jebkurā citā vietā, kurā ir aizdomas par iespējamu normatīvo aktu prasību neievērošanu. Iespējams, valsts pierobežas rajonos vairāk notiek nelegālu un viltotu AAL tirdzniecība. Tādēļ, lai izvērtētu situāciju, šajos rajonos nepieciešamas īpašas operatīvās pārbaudes. Visu minēto operatīvo pārbaūžu mērķis ir novērst nelegālo un viltoto AAL izplatīšanu un lietošanu Latvijā.	2024. – 2025. gads	2024. gadā – 45 operatīvās pārbaudes 2025. gadā - 48 operatīvās pārbaudes
3.2.2.	Sagatavot un tirdzniecības vietās, kurās izplata 3. reģistrācijas klases AAL, nogādāt informatīvus bukletus par drošu un atbildīgu AAL lietošanu	3. reģistrācijas klases AAL pircējiem un lietotājiem (mazdārziņu sektors) nav prasība iziet speciālu apmācību, tāpēc šo AAL lietošana ir katra paša atbildība un atkarīga no konkrētā lietotāja zināšanām. Diemžēl nereti pirms iegādātā AAL lietošanas netiek izlasīta pat tā lietošanas instrukcija, tāpēc līdzekļi tiek lietoti nepareizi, nodarot kaitējumu videi un paša lietotāja veselībai. Tādējādi uzsvars liekams uz šīs iedzīvotāju kategorijas informēšanu par AAL bīstamību, to pareizu lietošanu tikai galējas nepieciešamības situācijā, ievērojot visus marķējumā norādītos piesardzības pasākumus.	2024. – 2025. gads	Turpināts tirdzniecības vietās izplatīt 2021. gadā iespiestos bukletus “Kas ir augu aizsardzības līdzeklis?”

Indikatori

1. To pārbaudīto licencēto AAL izplatīšanas vietu skaits, kurās nav neviena apmācīta darbinieka ar derīgu apliecību

Pārskata periodā kopumā pārbaudītas 441 licencētās AAL izplatīšanas vietas, un nevienā netika konstatēts, ka nav apmācīta darbinieka ar derīgu apliecību. Tas apliecina MK noteikumu Nr. 949 šīs prasības pilnīgu izpildi licencētās AAL izplatīšanas vietās.

2. To pārbaudīto licencēto AAL izplatīšanas vietu skaits, kurās tirgoti nelegālie AAL

Iepriekšminētajās 441 licencēto AAL izplatīšanas vietu pārbaudēs pārskata periodā tāpat netika konstatēta Latvijā neregistrētu AAL tirdzniecība.

3. Izplatīto informatīvo bukletu skaits

Plāna 3.2.2. punktā minēto 2021. gadā sagatavoto un izdoto (2000 gab.) bukletu "Kas ir augu aizsardzības līdzeklis?" izplatīšana turpinājās arī 2024. – 2025. gadā. Personas, kuras saņēma bukletus, tos atzinīgi novērtēja un pauda nepieciešamību pēc šāda veida informatīviem materiāliem, kas vienkāršā un saprotamā valodā izskaidro svarīgas augu aizsardzības jomas prasības – to būtību un piemērošanu darbībās ar AAL.

4. Neatbilstību skaits, kad 1. un 2. reģistrācijas klases AAL pircējam pārdots bez derīgas apliecības

Pārskata periodā notikušo 441 licencēto AAL izplatīšanas vietu pārbaūžu laikā arī netika konstatēts neviens gadījums, kad profesionālai lietošanai reģistrēts AAL pārdots personai bez derīgas apliecības.

5. To operatīvo pārbaūžu skaits, kurās konstatētas neatbilstības saistībā ar nelegālajiem un viltotajiem AAL

Pārskata periodā kopumā bija 277 operatīvās pārbaudes pēc saņemtām sūdzībām par iespējamām pārkāpumiem augu aizsardzības jomā: 2024. gadā – 144, 2025. gadā – 133. To laikā konstatēti un ar augu un augu produktu analīzēm pierādīti divi gadījumi, kad saimniecībās lietoti Latvijā neregistrēti AAL. Šos pārkāpumus veicina nelegālo AAL cena, kas salīdzinoši ir daudz mazāka nekā līdzīgiem AAL licencētās AAL izplatīšanas vietās, kā arī tas, ka daudzi specifiskiem kultūraugiem vai to kaitīgajiem organismiem ierasti lietotie AAL no tirgus tiek izņemti, vietā nepiedāvājot citus.

3.3. Rīcības virziens "Sabiedrības informēšana un izpratnes veicināšana par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu"

Sabiedrības informēšana

Augu aizsardzības likumā noteikts, ka VAAD jebkurai ieinteresētajai personai nodrošina iespēju saņemt informāciju par AAL reģistru un tajā iekļauto līdzekļu lietošanu, vispārēju informāciju par AAL, ar to lietošanu saistīto risku, AAL ietekmi uz cilvēka veselību un vidi, kā arī par AAL lietošanas alternatīvām, kas nav saistītas ar ķīmisku vielu lietošanu. Informāciju par AAL reģistru VAAD publicē savā tīmekļvietnē.

VAAD sadarbojas ar profesionālajiem lauksaimniecības un dārzkopības izdevumiem "Saimnieks", "Agrotops", "Dārzs un Drava", "Ievas Dārzs", "Dārza Pasaule" un "Biškopis", kuros regulāri tiek publicēti raksti par augu aizsardzību, tostarp par drošu AAL lietošanu.

VAAD sniedz atbildes uz tīmekļvietnē uzdotajiem jautājumiem, kā arī komentārus nacionālajiem un reģionālajiem plašsaziņas līdzekļiem un atbild uz uzticības tālruņa zvaniem.

VAAD regulāri sagatavo un savā tīmekļvietnē¹ ievieto informatīvus materiālus – bukletus, informatīvas lapas, infografikas, videopamācības – par augu aizsardzības jautājumiem, tostarp par AAL lietotāju apmācību, dažādu sabiedrībai pieejamo reģistru lietošanu, par drošu AAL lietošanu un apstrādājamo lauku tuvumā dzīvojošo kaimiņu drošību.

Saindēšanās gadījumi ar AAL

Lai ieviestu Direktīvas prasības un izveidotu sistēmu informācijas apkopošanai par AAL radītās akūtās un hroniskās saindēšanās gadījumiem to cilvēku grupās, kuri, iespējams, regulāri pakļauti AAL iedarbībai, 2011. gada 27. decembrī tika pieņemti grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 15. septembra noteikumos Nr. 746 “Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistra izveides, papildināšanas un uzturēšanas kārtība”. Līdz šo noteikumu spēkā stāšanās brīdim Latvijā nebija oficiālas informācijas par negadījumiem, kas saistīti ar AAL. Kopš 2012. gada tiek uzskaitīti akūtās saindēšanās gadījumi, arī saindēšanās ar pesticīdiem (biocīdiem un AAL), katru gadu konstatējot dažus gadījumus, no kuriem vairākumā personas ir saindējušās ar biocīdiem, savukārt daži saindēšanās gadījumi ar AAL ir saistīti nevis ar to lietošanu, bet gan ar sadzīves negadījumiem, piemēram, kad tie tiek iedzerti. 2024. – 2025. gadā saindēšanās ar AAL nav konstatēta.

Attiecībā uz tiešām darbībām ar AAL, lauksaimniecības uzņēmumos darba devējam saskaņā ar normatīvajiem aktiem par darba aizsardzību ir pienākums nodrošināt nodarbinātā drošību un veselības aizsardzību darba laikā, tostarp nodarbinātajam strādājot ar AAL, – atbilstošas sertificētas iekārtas, individuālos aizsardzības līdzekļus utt. Darba devējam ir arī pienākums instruēt nodarbinātos par AAL drošu un pareizu lietošanu, un pirms darbu uzsākšanas pārliecināties par to, vai ikviens nodarbinātais ir sapratis sniegtās instrukcijas. Turklāt darba devējam jāievēro normatīvajos aktos par darba drošību un veselības aizsardzību noteiktās prasības, piemēram, jānodrošina, lai nodarbinātie regulāri veiktu obligātās veselības pārbaudes.

Atliekvielas pārtikā

Lai nodrošinātu atbilstību maksimāli pieļaujamajiem pesticīdu – AAL – atlieku līmeņiem augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikā, ES dalībvalstis katru gadu īsteno AAL atliekvielu

- 1) saskaņoto Kopienas daudzgadu kontroles programmu (turpmāk – KDKP);
- 2) daudzgadu valsts kontroles programmu (turpmāk – DVKP).

Ievērojot Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 23. februāra Regulas Nr. 396/2005/EK, ar ko paredz maksimāli pieļaujamās pesticīdu atlieku līmeņus augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikā un barībā un ar ko groza Padomes Direktīvu 91/414/EEK, (turpmāk – regula Nr. 396/2005/EK) 30. panta 1. punktu, ZM sadarbībā ar tās pakļautībā esošajām iestādēm VAAD un PVD gatavo un katru gadu aktualizē DVKP. ZM izstrādā DVKP, pamatojoties uz iepriekšējo gadu KDKP un DVKP rezultātiem un datiem par AAL lietojumu Latvijā. DVKP paredz konkrētus pārtikas produktus, no kuriem ņemami paraugi, to skaitu un analizējamās AAL. ZM, lai novērstu dublēšanos, DVKP ietver tos pārtikas produktus un tos AAL, kas nav noteikti attiecīgā gada KDKP. ZM apstiprināto aktualizēto DVKP nākamajiem trim gadiem iesniedz EK un EFSA.

¹ <https://www.vaad.gov.lv/lv/informativi-materiali-bukleti-infografikas-uc>

VAAD sniedz priekšlikumus ZM par to, kuras AAL darbīgās vielas ir jāiekļauj DVKP, savukārt PVD ir atbildīgs par KDKP un DVKP īstenošanu. Paraugi tiek ņemti vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, kā arī primārās ražošanas un ražošanas uzņēmumos un analizēti BIOR laboratorijā.

ZM katru gadu apkopo KDKP un DVKP rezultātus un saskaņā ar regulas Nr. 396/2005/EK 30. panta 3. punktu publicē tos savā tīmekļvietnē.

3. tabula

Nr. p. k	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.3.1.	Informēt sabiedrību par AAL drošu lietošanu	2024.–2025. gads	5	5	Dalība piecos semināros katru gadu. Semināros interesenti informēti par AAL drošu un pareizu lietošanu, lai maksimāli novērstu iespējamo risku gan videi, gan cilvēku veselībai.
3.3.2.	Informēt AAL lietotājus par iespējamiem riska faktoriem, ko var radīt AAL nepareiza lietošana	2024.–2025. gads	45	43	Pārskatīti 88 AAL marķējumi, tos pielāgojot prasībām Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Regulā Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojšanu un ar ko groza un atceļ Direktīvas 67/548/EEK un 1999/45/EK un groza Regulu (EK) Nr. 1907/2006. Pārskatot un apstiprinot AAL marķējumus, tajos tiek iekļauti papildu riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai, piemēram, jaunu reģistrētu AAL marķējumos tiek iekļauta prasība "Lietojot augu aizsardzības līdzekli laukā, kas robežojas ar teritorijām, ko izmanto plaša sabiedrības daļa vai mazāk aizsargātas iedzīvotāju grupas, nepieciešams ievērot 2 m aizsargjoslu no lauka malas.". Papildus tam, pamatojoties uz veiktā riska novērtējuma rezultātiem, nepieciešamības gadījumā marķējumā tiek noteiktas arī stingrākas aizsargjoslas vai citi riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai.
3.3.3.	Veikt aptauju par individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu darbā ar AAL, trūkumu identificēšana	Bija paredzēts veikt līdz 2023. gada 31. decembrim	–	–	Pirmā lauksaimnieku aptauja par individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu darbā ar AAL notika laikā, kad bija spēkā pirmais Rīcības plāns. Atkārtota aptauja, ko bija paredzēts veikt Rīcības plāna 2019. – 2023. g. darbības periodā, finanšu trūkuma dēļ nenotika, tāpēc tā tiek pārcelta uz nākamajiem periodiem.

3.3.4.	Veikt AAL atlieku monitoringu un informēt sabiedrību par AAL atlieku monitoringa rezultātiem	2024.–2025. gads	Sagatavots ziņojums	Sagatavots ziņojums	Īstenojot KDKP un DVKP, noņemti paraugi un katru gadu sagatavots ziņojums par AAL atlieku monitoringa rezultātiem.
3.3.5.	Veikt pētījumu lauksaimniecības uzņēmumos par darba drošību darbībās ar AAL	Bija paredzēts veikt līdz 2021. gada 31. decembrim	–	–	Rīcības plāna 2019. -2023. g. darbības periodā, īstenojot šo pētījumu, bija paredzēts apmeklēt saimniecības, lai lauksaimniekus aptaujātu par darba drošības prasību ievērošanu darbā ar AAL. Pētījums finanšu trūkuma dēļ nenotika un ir pārcelts uz nākamajiem periodiem.
3.3.6.	Izveidot darba grupu, lai izanalizētu situāciju par akūtiem un hroniskiem saindēšanās gadījumiem, kuru iemesls ir AAL	2024.–2025. gads	Saindēšanās gadījumu ikgadēja uzskaite	Saindēšanās gadījumu ikgadēja uzskaite	Tā kā 2024. un 2025. gadā netika konstatēti AAL lietošanas izraisīti saindēšanās gadījumi, darba grupa netika sasaukta. Situācijai mainoties, tiks izvērtēta darba grupas sasaukšanas nepieciešamība.
3.3.7.	Turpināt uzskaitīt saindēšanās gadījumus ar AAL	2024.–2025. gads	Uzskaitīti saindēšanās gadījumi	Uzskaitīti saindēšanās gadījumi	Katru gadu tiek uzskaitīti saindēšanās gadījumi. Iepriekš to darīja SPKC, bet pēc portāla “E-veselība” ieviešanas uzskaitē notiek šajā sistēmā, par kuru ir atbildīgs Nacionālais veselības dienests.
3.3.8.	Noteiktu darbīgo vielu	2024.–2025. gads	150 (5)	98 (16)	Katru gadu pārbaužu un darbīgo vielu monitoringā noņemts vidēji 100 augu un augu produktu paraugu, kuru analīžu rezultāti analizēti un publicēti VAAD darbības gada pārskatos. Augu un augu

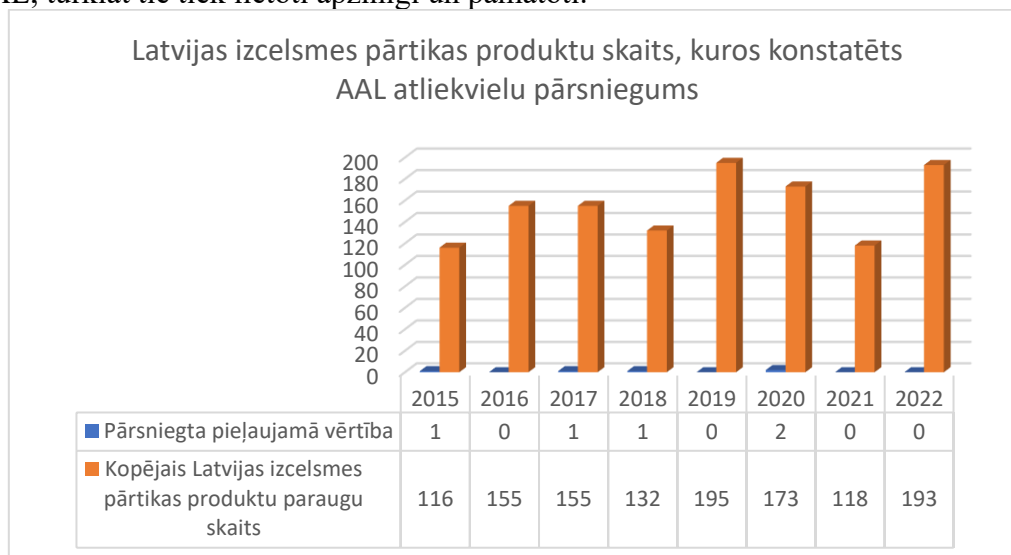
	saturošo AAL monitorings				produktu paraugu skaits, kuros pārskata periodā konstatēti normatīvo aktu pārkāpumi par AAL lietošanu norādīti iekavās.
3.3.9.	Veikt pētījumu par AAL esošo darbīgo vielu ietekmi uz vidi, ūdeni un pārtikas kvalitāti	2024.–2025. gads	Pētījums turpinās	Pētījums turpinās	2020. gadā uzsākts zinātniskais pētījums “Augu aizsardzības jomā identificēto prioritāro virzienu padziļināta izpēte, veicinot labāku izpratni par drošu un atbildīgu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu”, kurā iekļauta apakštēma “Augsnes, ūdens un augu produkcijas paraugos esošo AAL atliekvielu sastāvs un daudzums, iegūto rezultātu analīze saistībā ar augu aizsardzības sistēmu projektā iekļautajās pētījumu vietās”. Pētījuma ikgadējie pārskati un secinājumi publicēti LBTU tīmekļvietnē https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/S441_Augu_aizsardz%C4%ABbas_jom%C4%81_identific%C4%93to_2023_1.pdf
3.3.10.	Aktualizēt sabiedrības informēšanas programmu	2024.–2025. gads	–	–	Sabiedrības informēšanas programmu paredzēts pārskatīt un aktualizēt Rīcības plāna 2026. – 2030. darbības periodā
3.3.11.	Izstrādāt vadlīnijas par kaimiņu informēšanu par iespējamo AAL lietošanas risku	2024.–2025. gads	Turpināts darbs pie vadlīniju izstrādes	Turpināts darbs pie vadlīniju izstrādes	2021. gada kampaņas “Misija Agronoms” laikā tika aktualizēts temats par kaimiņu informēšanu par iespējamu AAL lietošanu un to riska faktoriem. Tika izdota ziņu lapa, un šis temats tika iekļauts arī videomateriālos par integrēto augu aizsardzību. Vadlīniju izstrāde uzsākta 2023. gadā, 2024. un 2025. gadā darbs turpinājās.
3.3.12.	Veikt pētījumu par nepieciešamo nogaidīšanas laiku pēc AAL smidzinājuma, kad atļauts ieiet apstrādātajā platībā	2024.–2025. gads	Pētījums turpinās	Pētījums turpinās	2020. gadā uzsākts zinātnisks pētījums “Augu aizsardzības jomā identificēto prioritāro virzienu padziļināta izpēte, veicinot labāku izpratni par drošu un atbildīgu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu”, kurā tiek pētīta augu aizsardzības līdzekļu atlieku daudzuma noteikšana apsmidzinātā platībā pēc apstrādes atkarībā no kultūrauga un lietotajiem AAL.
3.3.13.	Veikt pētījumu par Latvijas bišu saimju	2024.–2025. gads	Pētījums turpinās	Pētījums turpinās	2019. gadā uzsākts pētījums par tematu “Bišu saimju dzīvotspēju ietekmējošo faktoru izpēte un metodikas izstrāde lauka pētījumu veikšanai, tostarp augu aizsardzības līdzekļu ietekme uz bišu dzīvotspēju”.

	veselības stāvokli				Pētījuma ikgadējie pārskati un secinājumi publicēti LBTU tīmekļvietnē https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/S441_Augu_aizsardz%C4%ABbas_jom%C4%81_identific%C4%93to_2023_1.pdf
3.3.14.	Organizēt informatīvo kampaņu apputeksnētāju aizsardzībai	2024.–2025. gads	–	Izstrādāts un izdots buklets “Kāpēc apputeksnētāji ir svarīgi?”	Buklets “Kāpēc apputeksnētāji ir svarīgi?” izstrādāts sadarbībā ar Latvijas biškopības biedrību un lauksaimnieku NVO. Buklets 2026. gada pavasarī, sākoties sezonai, izplatīts lauksaimniekiem un biškopjiem.

Indikatori

1. To Latvijas izcelsmes pārtikas paraugu skaits, kuros pārsniegts pieļaujamais atliekvielu daudzums

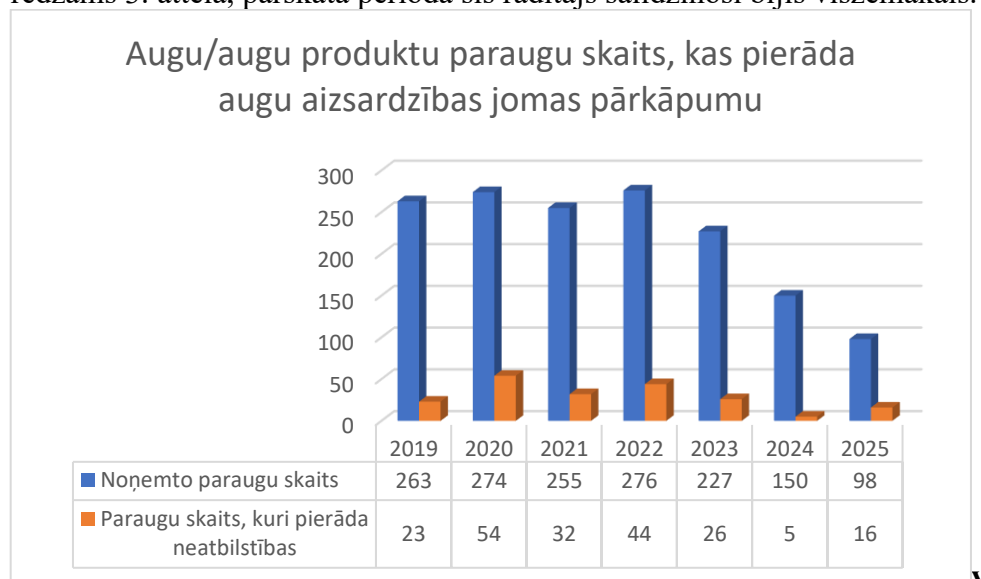
EFSA katru gadu apkopo informāciju no ES laboratorijām, kuras izanalizējušas AAL atliekvielas dažādu valstu, arī Latvijas, izcelsmes pārtikas produktos. Rezultāti rāda, ka Latvijā ir viena no tīrākajām produkcijām, un tas liecina, ka lauksaimnieki maz lieto AAL, turklāt tie tiek lietoti apzinīgi un pamatoti.

2. attēls. To Latvijas izcelsmes pārtikas produktu skaits, kuros pārsniegts AAL atliekvielu daudzums (EFSA dati)

1. To augu un augu produktu paraugu skaits, kuros konstatēti normatīvo aktu prasību pārkāpumi par AAL lietošanu

Augu aizsardzības jomā pārbaucēju laikā tiek ņemti augu un to produktu paraugi. To inspektori dara ikgadējā monitoringa laikā, kā arī situācijās, kad ir aizdomas par iespējamu pārkāpumu. Ja ir lietots neregistrēts AAL, parauga analīžu rezultāti pierāda, vai tas lietots neregistrētiem kultūraugiem un vai konkrētais AAL nonācis teritorijā, kurā to lietot ir aizliegts. Parauga analīzēs iespējams noteikt vairāk nekā 300 AAL darbīgo vielu, un tas pārbaudēs ļauj konstatēt ikvienu AAL neatļautu lietojumu. Kā redzams 3. attēlā, pārskata periodā šis rādītājs salīdzinoši bijis viszemākais.

3. attēls. Augu un to produktu skaits, kas pierāda pārkāpumu augu aizsardzības jomā (VAAD dati)

2. AAL izraisīto akūto un hronisko saindēšanās gadījumu skaits

Pārskata periodā saindēšanās ar AAL nav konstatēta.

3. To aptaujāto respondentu skaits, kuri darbā ar AAL izmanto individuālos aizsardzības līdzekļus

3.3.3. apakšpunkta uzdevums pārcelts uz nākamo periodu.

4. Neatbilstību skaits saimniecībās, kad darba devējs nodarbinātos nav nodrošinājis ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem

Visās pārbaudēs augu aizsardzības jomā uz vietas saimniecībā tiek kontrolēta un fiksēta individuālo aizsardzības līdzekļu esība. Līdz šim nav bijusi neviena reize, kad konstatēta neatbilstība šim kritērijam.

5. Notikušo informatīvo kampaņu skaits par apputeksnētāju aizsardzību

Informatīvā kampaņa 2024. un 2025. gadā nav notikusi.

6. Sagatavoto un izplatīto informatīvo materiālu skaits par apputeksnētāju aizsardzību

Sadarbībā ar Latvijas Biškopības biedrību un lauksaimnieku nevalstiskām organizācijām izstrādāts un izstrādāts un izdots buklets “Kāpēc apputeksnētāji ir svarīgi?”.

3.4. Rīcības virziens "Izveidota un nodrošināta AAL lietošanas iekārtu pārbaūžu sistēma"

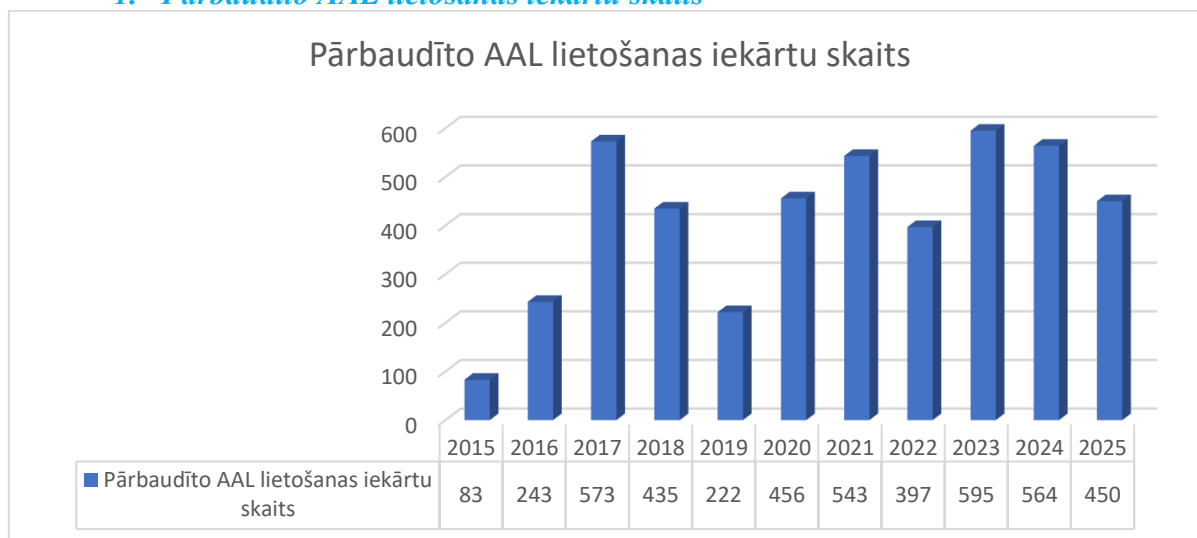
Latvijā līdz Ministru kabineta 2012. gada 10. jūlija noteikumu Nr.491 “Noteikumi par augu aizsardzības līdzekļu lietošanas iekārtām” spēkā stāšanās brīdim nebija noteikta obligāta prasība par AAL lietošanas iekārtu pārbaudēm. Prasība par to, ka darbā atļauts izmantot tikai pārbaudītas un lietošanas kārtībā esošas AAL lietošanas iekārtas, stājās spēkā 2016. gada 26. novembrī. Patlaban Latvijā notiek aktīvas AAL lietošanas iekārtu pārbaudes: tiek pārbaudīti lauka un koku un krūmu smidzinātāji, kuru pārbaudēm ir izstrādāti standarti un kuri valstī tiek visplašāk izmantoti AAL profesionālai lietošanai.

4. tabula

Nr. p. k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.4.1.	Sagatavot novērtējumu par rokas un uz muguras pārnēsājamo smidzinātāju izmantošanu profesionālai lietošanai Latvijā	2024.–2025. gads	-	-	Uzdevuma izpilde pārcelta uz vēlāku laiku, jo EK ir uzsākusi Direktīvas pārskatīšanu, tostarp mainot prasības attiecībā uz visu veidu, arī rokas un uz muguras pārnēsājamiem, smidzinātājiem profesionālai lietošanai.
3.4.2.	Pārbaudīt augu AAL iekārtas	2024.–2025. gads	564	450	Katru gadu pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaits palielinās, bet pieauguma dinamika joprojām ir diezgan lēna. VAAD, uzraugot AAL lietošanas prasības, ir konstatējis, ka daudzas saimniecības iegādājušās jaunas AAL lietošanas iekārtas, kuras jāpārbauda tikai pēc pieciem gadiem kopš iegādes. Patlaban tiek izstrādāts jauno AAL lietošanas iekārtu reģistrs, ar kura palīdzību tiks apzinātas arī jaunās iekārtas.
3.4.3.	Informēt profesionālos lietotājus par pārbaudītu AAL lietošanas iekārtu priekšrocībām	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	2021. gada kampaņas “Misiņa Agronomi” laikā lauksaimnieki saņēma informāciju par AAL lietošanas iekārtu pārbaudi nepieciešamību un ieguvumiem no tām, t. i., finanšu ietaupījums un videi kaitīgas ietekmes riska ievērojamu samazināšanos. 2024. un 2025. gadā VAAD inspektori turpināja par to sniegt informāciju arī pārbaudēs uz vietas saimniecībās augu aizsardzības jomā.

Indikatori

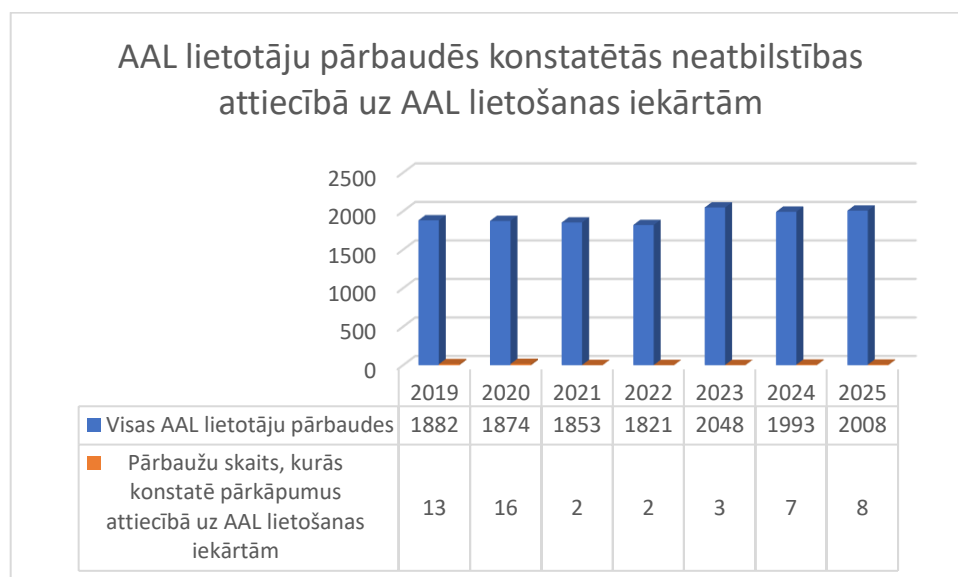
1. Pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaits

4.attēls. Pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaits (VAAD dati)

2. To pārbaudīto skaits, kurās konstatē pārkāpumus attiecībā uz AAL lietošanas iekārtām

Latvijā no 2018. gada augu aizsardzības jomā ir sāta AAL lietošanas iekārtu atbilstības pārbaude. Konstatējot neatbilstības, tiek ierosināta administratīvā pārkāpuma lieta un piemērots sods. Dati par to atspoguļoti 5. attēlā: gan 2019., gan 2020. gadā joprojām bija diezgan liels neatbilstību skaits, bet no 2021. gada, kad AAL lietošanas iekārtu īpašnieki sāka apzināties priekšrocības, ko sniedz pārbaudītas AAL lietošanas iekārtas, situācija stabilizējās un neatbilstību skaits mazinājās.

5. attēls. Neatbilstības saistībā ar nepārbaudītām AAL lietošanas iekārtām (VAAD dati)

3.5. Rīcības virziens "Augu aizsardzības līdzekļu lietošana no gaisa"

Latvijā ir aizliegta AAL lietošana no gaisa, izņemot AAL lietošanu regulējošos normatīvajos aktos noteiktos īpašos gadījumos. Ministru kabineta 2011. gada 13. decembra noteikumos Nr. 950 "Augu aizsardzības līdzekļu lietošanas noteikumi"

(turpmāk – MK noteikumi Nr. 950) noteikta novērtējuma sagatavošanas kārtība par iespējamo risku AAL izsmidzināšanā no gaisa, kā arī kārtība atļaujas izsniegšanai AAL izsmidzināšanai no gaisa. AAL atļauts izsmidzināt no gaisa, ja tam saņemta VAAD atļauja. Šajā rīcības virzienā ietvertā uzdevuma “Izvērtēt dronu izmantošanu AAL izsmidzināšanai no gaisa” izpilde pēc plāna bija paredzēta 2022.–2023. gadā. EK 2022. gada 22. jūnijā publicētajā priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgu lietošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2021/2115 bija iekļauti vienoti kritēriji nolūkā atbrīvot bezpilota gaisakuģus no aizlieguma lietot AAL no gaisa, tomēr ne Rīcības plāna 2029. – 2023. darbības laikā, ne 2024. – 2025. gadam kritēriji netika apstiprināti. Uzdevuma izpilde paredzēta, kad ES līmenī būs skaidri noteiktas prasības bezpilota gaisakuģu izmantošanai AAL lietošanā.

3.6. Rīcības virziens "Pasākumi ūdensvides un dzeramā ūdens aizsardzībai"

MK noteikumos Nr. 950 noteikti speciāli pasākumi ūdensvides un dzeramā ūdens aizsardzībai no AAL ietekmes, paredzot, ka lietošanai pēc iespējas izvēlas tādus AAL, kuri potenciāli var radīt mazāku risku videi un cilvēku un dzīvnieku veselībai, kuri nav klasificēti kā bīstami ūdensvidei un kuros nav prioritāro bīstamo vielu saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ūdens apsaimniekošanu.

Lai aizsargātu ūdensvidi un dzeramā ūdens ņemšanas vietas, AAL lietojami, ievērojot normatīvajos aktos par aizsargjoslām minētās prasības.

Virszemes un pazemes ūdeņu monitoringa vajadzībām Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikta ūdens resursu apsaimniekošanas kārtība Latvijā, bet Ministru kabineta 2004. gada 17. februāra noteikumos Nr. 92 “Prasības virszemes ūdeņu, pazemes ūdeņu un aizsargājamo teritoriju monitoringam un monitoringa programmu izstrādei” un Ministru kabineta 2002. gada 12. marta noteikumos Nr. 118 “Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti” – robežlielumi prioritāro un bīstamo vielu koncentrācijai virszemes un pazemes ūdeņos.

Latvijā dzeramā ūdens kvalitātes monitorings līdz 2023. gada beigām norisinājās divos veidos – kā Veselības inspekcijas īstenots auditmonitorings un ūdens piegādātāja īstenots kārtējais monitorings. No 2024. gada palicis tikai otrais - ūdens piegādātāja īstenots kārtējais monitorings. Saskaņā ar Ministru Kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumiem Nr. 235 “Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma un kvalitātes prasības, monitoringa un kontroles kārtība” dzeramajā ūdenī jānosaka tie augu aizsardzības līdzekļi, kuru klātbūtne tajā ir iespējama.

6. tabula

Nr. p k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.6.1.	Sniegt priekšlikumus par ūdens monitoringā iekļaujamajām darbīgajām vielām	2024.–2025. gads	Sniegti priekšlikumi	Sniegti priekšlikumi	Iesniegti LVĢMC priekšlikumi par Latvijas ūdeņos monitorējamām AAL darbīgajām vielām.
3.6.2.	Turpināt monitoringu un informēt sabiedrību par virszemes un pazemes ūdeņu monitoringa rezultātiem	2024.–2025. gads	Īstenots monitorings	Īstenots monitorings	Īstenots ikgadējs monitorings un sagatavoti informatīvie pārskati. Sagatavots ikgadējais pārskats par Latvijas ūdeņu stāvokli ar informāciju par monitoringa rezultātiem saskaņā ar normatīvajiem aktiem par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti. Pārskati publiski pieejami LVĢMC tīmekļvietnē https://videscentrs.lvģmc.lv/lapas/virzemes-udenu-tikls
3.6.3.	Ņemt ūdens paraugus avotos, kurus plaši izmanto sabiedrība dzeramā ūdens ņemšanai un kuru apkārtnē notiek intensīva lauksaimnieciskā darbība	2024.–2025. gads	22	-	2024. gadā gadu sabiedrībā plaši izmantotos avotos VAAD noņēma 22 paraugus. Ikgadējie analīžu rezultāti tiek publicēti gada pārskatā. Sākot ar 2025. gadu, paraugu ņemšana finanšu trūkuma dēļ tika pārtraukta.

3.7. Rīcības virziens "Ar AAL lietojumu saistīto riska faktoru samazināšana konkrētās teritorijās"

Direktīvā noteiktas teritorijas, kurās ir īpaši jāsamazina riska faktori, kas saistīti ar AAL lietojumu.

Īpaši aizsargājamās teritorijas. Lai apturētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, Latvijā *Natura 2000*² tīklā iekļautas 333 teritorijas – četri dabas rezervāti, četri nacionālie parki, 239 dabas liegumi, 37 dabas parki, deviņi aizsargājamo ainavu apvidi, septiņas aizsargājamās jūras teritorijas, deviņi dabas pieminekļi un 24 mikroliegumi. Minētajās teritorijās ir atšķirīgs aizsardzības un apsaimniekošanas režīms – no minimāliem ierobežojumiem aizsargājamo ainavu apvidos līdz pat pilnīgam saimnieciskās darbības aizliegumam dabas rezervātos. Saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumiem Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi"³ aizsargājamās teritorijās aizliegts lietot minerālmēslus un ķīmiskos AAL mežaudzēs, izņemot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības un neitrālajā zonā, kā arī repelentus pārnadžu atbaidīšanai un feromonus koku stumbra kaitēkļu ierobežošanai.

Teritorijas, ko izmanto plaša sabiedrības daļa. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 950⁴ teritorijās, ko izmanto plaša sabiedrības daļa vai arī mazāk aizsargātas iedzīvotāju grupas (piemēram, parkā, sporta laukumā, atpūtas vietā, skolu teritorijā, slimnīcu teritorijā), AAL atļauts lietot tikai tad, ja citādi nav iespējams ierobežot augiem kaitīgo organismu izplatību un AAL lietošanas instrukcijā ir atļauts šāds konkrētā līdzekļa lietojums. AAL plašai sabiedrībai pieejamās teritorijās lieto pēc iespējas tādā laikā, kad tajās neuzturas cilvēki. Ja minētajās teritorijās AAL tomēr ir nepieciešams lietot, tad vismaz divas dienas pirms to lietošanas atbildīgā persona vietējos novada vai pagasta laikrakstos vai savā tīmekļvietnē ievieto paziņojumu par paredzēto AAL lietošanu vai citādi publisko šo informāciju, kā arī pēc tā lietošanas apstrādāto teritoriju norobežo ar brīdinājuma zīmēm, kurās norādīta informācija par lietoto AAL, nogaidīšanas periodu un par to, kad atkal drīkst apmeklēt apstrādāto teritoriju.

² Informācija par *Natura 2000*:

http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/ipasi_aizsargajamas_dabas_teritorijas/natura_2000/

³ <https://likumi.lv/doc.php?id=207283>

⁴ <https://likumi.lv/doc.php?id=241853>

7. tabula

Nr. p k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.7.1.	Kontrolēt AAL lietojumu īpaši aizsargājamās teritorijās	2024.–2025. gads	170	154	Īpaši aizsargājamās teritorijās katru gadu veikts vairāk nekā 150 pārbaužu lauka un dārzu platībās. Pārskata periodā pārbaudēs šajās teritorijās netika konstatēts neviens pārkāpums AAL lietošanā, kad nav ievērotas normatīvo aktu prasības.
3.7.2.	Izstrādāt rekomendācijas AAL lietošanas samazināšanai konkrētās teritorijās	2024.–2025. gads	Popularizētas sagatavotās rekomendācijas	Popularizētas sagatavotās rekomendācijas	Direktīvas izpratnē konkrētas teritorijas ir vietas, ko izmanto plašas sabiedrības grupas. Valstī ir speciālas MK noteikumos noteiktas prasības situācijās, kad šādās vietās nepieciešams lietot AAL. Lietošanā visvairāk izplatītie bija glifosātu saturoši herbicīdi, bet Rīcības plāna 2019. – 2023.pārskata periodā tika pārskatīti 26 glifosāta saturošu AAL marķējumi, tos harmonizējot un svītrojot iepriekšminēto iespēju šos AAL lietot sabiedriskās vietās. Sagatavotās rekomendācijas publicētas VAAD tīmekļvietnē http://noverojumi.vaad.gov.lv/integreta-audzesana

Indikators. To pārkāpumu skaits, kuri konstatēti pārbaužu laikā īpaši aizsargājamās teritorijās

Pārskata periodā īpaši aizsargājamās teritorijās notikušo 324 pārbaužu laikā netika atklāts neviens augu aizsardzības jomas pārkāpums.

3.8. Rīcības virziens "Drošas darbības ar augu aizsardzības līdzekļiem"

AAL droša lietošana. Novērtējot katru AAL, tiek izvērtēta arī tā iespējamā ietekme uz cilvēkiem, kas varētu tikt pakļauti līdzekļa iedarbībai, tāpēc katra AAL marķējuma sadaļā "Personāla drošība" ir iekļautas prasības cilvēku aizsardzībai – tās paredz individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu darbā ar konkrētu AAL. MK noteikumu Nr. 950 9. punktā noteiktas prasības, kas jāievēro, lietojot AAL. Profesionālo AAL lietotāju un operatoru apmācības programmā liels uzsvars likts uz darba drošību un pasākumiem vides aizsardzībai, tostarp AAL marķējumā norādīto prasību ievērošanu attiecībā uz lietotāju, operatoru un strādājošo aizsardzību.

AAL uzglabāšana un iepakojuma likvidēšana. Iepriekšminētie noteikumi nosaka arī obligātas prasības AAL uzglabāšanai un izlietoto AAL iepakojuma likvidēšanai.

Darbības ar 3. reģistrācijas klases AAL. Ministru kabineta 2012. gada 24. jūlija noteikumos Nr. 509 "Noteikumi par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū saskaņā ar Regulu Nr.1107/2009" minēti kritēriji attiecībā uz to, kuri AAL atļauti lietošanai neprofesionāliem lietotājiem. Lai palielinātu neprofesionālo augu aizsardzības lietotāju informētību par drošu AAL lietošanu, ir sagatavoti un tirdzniecības vietās pieejami informatīvi materiāli "10 soļi par drošu augu aizsardzības līdzekļu lietošanu" un "Kas ir augu aizsardzības līdzeklis?". Minētie informatīvie materiāli pieejami arī VAAD tīmekļvietnē.

8. tabula

Nr. p. k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.8.1.	Informēt AAL lietotājus par iespējamiem apdraudējumiem, kas var rasties no AAL lietošanas	2024.–2025. gads	45	43	Pārskatīti 88 AAL marķējumi, Pārskatot un apstiprinot AAL marķējumus, tajos tiek iekļauti papildu riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai, piemēram, jaunu reģistrētu AAL marķējumus tiek iekļauta prasība "Lietojot augu aizsardzības līdzekli laukā, kas robežojas ar teritorijām, ko izmanto plaša sabiedrības daļa vai mazāk aizsargātas iedzīvotāju grupas, nepieciešams ievērot 2 m aizsargjoslu no lauka malas.". Papildus tam, pamatojoties uz veiktā riska novērtējuma rezultātiem, nepieciešamības gadījumā marķējumā tiek noteiktas arī stingrākas aizsargjoslas vai citi riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai. Turpināts 3. klases AAL tirdzniecības vietās izplatīt iepriekš izdoto bukletu "Kas ir augu aizsardzības līdzeklis?".
3.8.2.	Kontrolēt AAL lietošanu	2024.–2025. gads	1993	2008	Ar regulārām VAAD inspektoru augu aizsardzības jomas pārbaudēm tiek nodrošināta droša AAL lietošana saimniecībās uz lauka. Katru gadu notiek vairāk nekā 1800 pārbaudžu, kuru rezultāti (būtisko un maznozīmīgo pārkāpumu skaits un būtība) tiek analizēti, lai atlasītu pārbaudes objektus nākamā gada pārbaudēm, kā arī tos izmantotu AAL lietošanas paradumu un tendenču analīzei.
3.8.3.	Iegūt informāciju par tukšā AAL iepakojuma likvidēšanu saimniecībās, lai uzlabotu tukšā iepakojumu utilizāciju Latvijā	2024.–2025. gads	–	–	Uzdevums pārcelts uz jaunā plāna darbības periodu, plānojot saimniecībās veikt aptauju par tukšā AAL iepakojuma likvidēšanas praksi. Papilduinformācija par tukšā AAL iepakojuma utilizāciju tiek vākta augu aizsardzības pārbaudžu laikā.
3.8.4.	Pamatvielu lietošanas brošūras sagatavošana un izdošana	2024.–2025. gads	–	–	Pamatinformācija par pamatvielām un to lietojumu ir atrodama VAAD tīmekļvietnē http://noverojumi.vaad.gov.lv/integreta-audzesana . Informācija regulāri tiek papildināta. 2021. gadā VAAD kampaņas "Misijs Agronomi" laikā pamatvielas tika popularizētas izmantošanai bioloģiskajā lauksaimniecībā un piemājas dārzos. Brošūras izdošana pārcelta uz nākamā jaunā plāna darbības periodu.

3.8.5.	Veicināt biobedru izveidošanu saimniecībās	2024.–2025. gads	–	–	Rokasgrāmatas sagatavošana par to, kā pareizi uzbūvēt biobedri vai līdzīgu konstrukciju, kas paredzēta AAL lietošanas iekārtu mazgāšanai un minimālu AAL atlieku apstrādei, pārcelta uz jaunā plāna darbības periodu.
3.8.6.	Sagatavot un īstenot informatīvās kampaņas par punktveida piesārņojumu stratēģiju.	2024.–2025. gads	–	–	Informatīvā kampaņa par punktveida piesārņojumu pārcelta uz jaunā plāna darbības periodu.

Indikatori

1. To AAL skaits, kam anulēta 3. reģistrācijas klase

Latvijā mazdārziņu sektors ir nozīmīgs, un šī sektora apsaimniekotāji – mazdārziņu īpašnieki – vēl pirms 10–15 gadiem bija pieraduši plaši lietot 3. reģistrācijas klases AAL, kuru klāsts tolaik bija diezgan liels. Minētajām personām lielākoties nebija zināšanu augu aizsardzības jomā, jo to nepieprasa Latvijas normatīvie akti. Lai samazinātu riska faktorus, kas saistīti ar nepareizu AAL lietošanu neprofesionālā vidū, ES līmenī noteiktas striktas drošības prasības 3. reģistrācijas klases AAL reģistrācijai, tāpēc kopš 2017. gada ir ievērojami samazinājusies šādu līdzekļu pieejamība plašākai sabiedrībai. Šī iemesla dēļ nākamajā plāna darbības periodā šis indikators ir zaudējis savu nozīmi un jaunajā plānā nav iekļaujams.

2. Pārskatītie AAL marķējumi

Pārskatīti 88 AAL marķējumi, tos pielāgojot prasībām Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Regulā Nr. 1272/2008 par vielu un maisījumu klasificēšanu, marķēšanu un iepakojšanu un ar ko groza un atceļ Direktīvas 67/548/EEK un 1999/45/EK un groza Regulu (EK) Nr. 1907/2006.

Pārskatot un apstiprinot AAL marķējumus, tajos tiek iekļauti papildu riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai, piemēram, jaunu reģistrētu AAL marķējumos tiek iekļauta prasība "Lietojot augu aizsardzības līdzekli laukā, kas robežojas ar teritorijām, ko izmanto plaša sabiedrības daļa vai mazāk aizsargātas iedzīvotāju grupas, nepieciešams ievērot 2 m aizsargjoslu no lauka malas.". Papildus tam, pamatojoties uz veiktā riska novērtējuma rezultātiem, nepieciešamības gadījumā marķējumā tiek noteiktas arī stingrākas aizsargjoslas vai citi riska mazināšanas pasākumi cilvēku veselības un vides aizsardzībai.

3. Izplatītais pamatvielu brošūru skaits

Informācija par ES reģistrētajām un augu aizsardzībā izmantojamām pamatvielām un to lietošanas pamācība ir pieejama VAAD tīmekļvietnē. Tā kā informācija regulāri tiek papildināta ar jaunām pamatvielām un jau šobrīd ir diezgan apjomīga, nepieciešams pamatots izvērtējums attiecībā uz papīra brošūru iespēšanas lietderību.

4. Izveidoto biobedru skaits

Latvijā nav izplatīta biobedru ierīkošana saimniecībās, jo šis pasākums ir diezgan dārgs, tas nav iekļauts valsts subsidēto projektu sarakstos, kā arī nevienā normatīvajā aktā nav noteikts par obligātu, tāpēc nav iespējams apzināt un uzskaitīt izveidotās biobedres.

3.9. Rīcības virziens "Pasākumi integrētās augu aizsardzības vispārējo principu ieviešanai"

Direktīvas 14. pantā un III pielikumā noteiktie IAA pamatprincipi un pamatprasības ir iekļauti Ministru kabineta 2009. gada 15. septembra noteikumu Nr. 1056 (2014. gada 3. jūnijā tajos tika izdarīti grozījumi) nodaļā "Integrētās augu aizsardzības vispārīgie principi un prasības". Minētās nodaļas prasības ir saistošas visiem lauksaimniekiem, arī laukaugu audzētājiem, kas savās saimniecībās izmanto 2. reģistrācijas klases AAL.

Pašlaik Latvijā saimniecībās IAA prasību ievērošanas uzraudzība notiek ar augu aizsardzības jomas un savstarpējās atbilstības kontrolēm. Saimniecībās jābūt veiktai augšņu agroķīmiskai izpētei vai augšņu analīzēm, ir jāizstrādā mēslošanas plāns, jānodrošina normatīvajos aktos noteiktā augu maiņa, jābūt ieviestai uzskaites sistēmai par laukiem, un jāizvērtē AAL lietošanas pamatojums, ievērojot

- kaitīgā organisma sastopamību konkrētā laukā pirms AAL lietojuma;

- AAL lietošanas brīdī marķējumam atbilstošā kultūrauga un kaitīgā organisma attīstības stadiju, lai AAL lietojums būtu drošs videi un kultūraugam;
- reģistrēta AAL marķējumam atbilstošu lietošanas devu, lietošanas laiku un reižu skaitu un nogaidīšanas laiku.

9. tabula

Nr. p. k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.9.1.	Radīt iespējas profesionālajiem AAL lietotājiem gūt zināšanas par IAA principu īstenošanu praksē	2024.–2025. gads	-	-	Latvijā 2019. gadā izveidotas 56 IAA demonstrējumu saimniecības, kurās tiek demonstrētas 29 dažādas tēmas. Minētās demonstrējumu saimniecības tika izveidotas uz noteiktu laiku - līdz 2023. gadam. Ja finansējums šāda veida atbalstam nākotnē tiks atrasts, tad demonstrējumu saimniecību labā prakse tiks turpināta. Demonstrējumu saimniecības ir efektīvs veids, kā lauksaimniekus iepazīstināt ar IAA elementu darbību praksē. Tās popularizē alternatīvās kultūraugu prakses (piemēram, agrotehnikas, profilaktisko metožu, pamatvielu un maza riska vielu lietošanu augu aizsardzībā), pamatotu AAL lietošanu, kuras pamatā ir lauka monitorings, kā arī bioloģiskās saimniekošanas prakses.
3.9.2.	Organizēt un vadīt informatīvus seminārus par IAA prasību ieviešanu	2024.–2025. gads	14	10	Pārskata periodā notikuši 24 semināri, kurus kopumā apmeklējuši 1210 klausītāji.
3.9.3.	Izstrādāt un izdot kultūraugu kaitīgo organismu (slimību, kaitēkļu) aprakstu un attēlu rokasgrāmatas	2024.–2025. gads	–	–	Pārskata periodā turpināts izplatīt iepriekš izdotās 14 rokasgrāmatas ⁵ . Tās lauksaimniekiem palīdz noteikt kaitīgos organismus lauka līmenī – slimības, kaitēkļus un nezāles, kas ļauj izvēlēties piemērotāko augu aizsardzības metodi, lai ierobežotu šos kaitīgos organismus līdz līmenim, kas vairs neapdraud ražu.
3.9.4.	Pārskatīt kultūraugu integrētās audzēšanas	2024.–2025. gads	Izpilde turpinās	Izpilde turpinās	Uzdevums uzsākts. Vadlīnijas tiek pārskatītas, tās papildinot ar jaunākajām zinātnieku atziņām un kaitīgo organismu fotoattēliem. 2025. gadā pārskatīta un tīmekļa vietnē ievietota viena vadlīnija.

⁵ <http://noverojumi.vaad.gov.lv/jaunumi/informativie-materiali>

	vadlīnijas, papildināt tās ar jaunākajām zinātniskajām atziņām, kaitīgo organismu fotoattēliem				
3.9.5.	Uzlabot VAAD tīmekļvietni noverojumi.vaad.gov.lv un to papildināt ar aktuālo informāciju par integrēto audzēšanu un specifiskiem kaitīgo organismu aprakstiem	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	Regulāri tiek uzlabota un papildināta tīmekļvietne noverojumi.vaad.gov.lv, iekļaujot tajā informāciju lauksaimniekiem par kultūraugu slimību un kaitēkļu novērojumiem visā Latvijas teritorijā, prognozes par to izplatību un attīstību, aktuālo informāciju par kaitīgo organismu parādīšanos un ierobežošanas nepieciešamību, dažādus informatīvos materiālus u. c. noderīgas ziņas.
3.9.6.	Apzināt Ziemeļu un Centrālās zonas dalībvalstīs atļautos mikrobioloģiskos un dzīvos organismus saturošos AAL	2024.–2025. gads	3	3	Pārskata periodā reģistrēti seši mikrobioloģiskie un dzīvos organismus saturošie AAL. Tas ir pozitīvs rādītājs un pierāda, ka Latvijas tirgū, lai arī pēdējos gados ne tik strauji kā iepriekš, bet tomēr palielinās šo līdzekļu skaits.
3.9.7.	Veicināt to līdzekļu reģistrāciju, kuriem ir zema kaitīguma pakāpe	2024.–2025. gads	1	5	Piemērojot citas valsts AAL reģistrācijas atzīšanas procedūru, izsniegtas atļaujas sešas mikroorganismus saturošu vai citu AAL ar zemu kaitīguma pakāpi laišanai Latvijas tirgū.

3.9.8.	Veicināt AAL salīdzinošo novērtējumu	2024.–2025. gads	3	7	10 AAL veikts salīdzinošais novērtējums, ar kura palīdzību tiek izvērtēts konkrētais AAL. Novērtējumā tiek ņemta vērā ne tikai tā bīstamība videi un cilvēku veselībai, bet arī AAL ekonomiskie un praktiskie faktori, t. i., iespējamā ietekme uz kādu lauksaimniecības nozari.
3.9.9.	Veicināt pamatvielu lietošanu	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	Ar semināru, bukletu un praktisko pieredzi demonstrējumu saimniecībās pārskata periodā popularizēta pamatvielu lietošana.
3.9.10.	Pieņemt pārbaudījumus augu aizsardzības konsultantu apliecību izsniegšanai	Līdz 2025. gada 31. decembrim	13	29	Pārskata periodā pieņemti pārbaudījumi un izsniegtas 42 konsultantu apliecības. Augu aizsardzības konsultanti ir atbildīgi par kvalitatīvu konsultāciju sniegšanu lauksaimniekiem, īpaši par IAA principu ieviešanu un ievērošanu saimniekošanas praksē.
3.9.11.	Apkopot un popularizēt alternatīvās augu aizsardzības metodes	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	Integrētās augu aizsardzības pamatā ir alternatīvo augu aizsardzības metožu izmantošana. Tās tiek popularizētas semināros, lauka dienās, demonstrējumu saimniecībās, plašsaziņas līdzekļos, VAAD kampaņā “Misija Agronomi”. Būtiska ir zinātniska pieeja šo metožu efektivitātes un to ietekmes uz cilvēku un dzīvnieku veselību un vidi izvērtēšanā.
3.9.12.	Apkopot glifosātu saturošu AAL lietošanai alternatīvas metodes un veicināt to ieviešanu	2024.–2025. gads	Turpināta vadlīniju izstrāde	Turpināta vadlīniju izstrāde	Apkopotas glifosātam alternatīvas nezāļu kontroles metodes, uzsākts darbs pie vadlīniju izstrādes alternatīvo metožu ieviešanai praksē.
3.9.13.	Apkopot bioloģiskajās saimniecībās atļautās augu aizsardzības metodes	2024.–2025. gads	–	–	Uzdevuma izpilde pārcelta uz jaunā plāna darbības periodu, apkopojot bioloģiskajā lauksaimniecībā atļautās augu aizsardzības metodes, tostarp atļautos AAL.

3.9.14 .	Izveidot un ieviet elektronisko lauku vēsturi	2024.–2025. gads	Uzlabota VAAD Lauksaimniecībā izmantojamās zemes pārvaldības sistēma (turpmāk – LIZ PS)	Uzlabota VAAD LIZ PS	Elektroniskās lauka vēstures pilnā versija, kas VAAD informācijas sistēmas modulī “LIZ pārvaldības sistēma” ieviesta 2023. gadā, ņemot vērā lietotāju – lauksaimniekus komentārus un ieteikumus, pārskata periodā uzlabota.
-------------	--	------------------	---	-------------------------	---

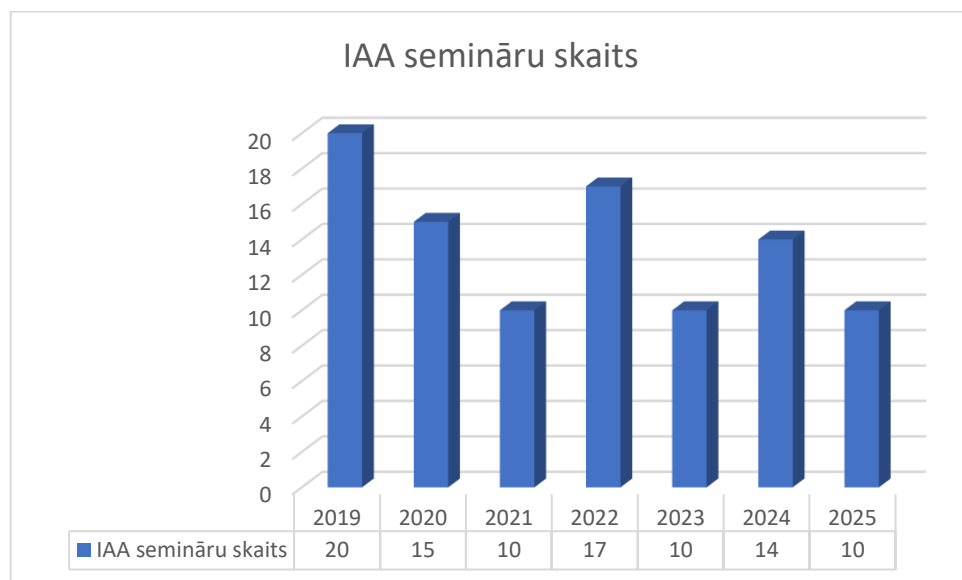
Indikatori

1. Izveidoto demonstrējumu saimniecību skaits

Latvijā 2019. gadā izveidotas 56 demonstrējumu saimniecības, kurās demonstrētas 29 ar IAA saistītas dažādas tēmas. Saimniecības izveidotas, īstenojot ZM atbalstītos projektus. Minētajās saimniecībās bija obligāts nosacījums ik gadu rīkot lauka dienas. Diemžēl apmeklētāju varētu būt vairāk, iespējamais iemesls – lauka dienas parasti notiek sezonas laikā, kad lauksaimnieki ir aizņemti darbos savās saimniecībās. Minētās 56 demonstrējumu saimniecības tika izveidotas uz noteiktu laiku - līdz 2023. gadam. Ja finansējums šāda veida atbalstam nākotnē tiks atrasts, tad demonstrējumu saimniecību labā prakse tiks turpināta.

2. IAA semināru skaits

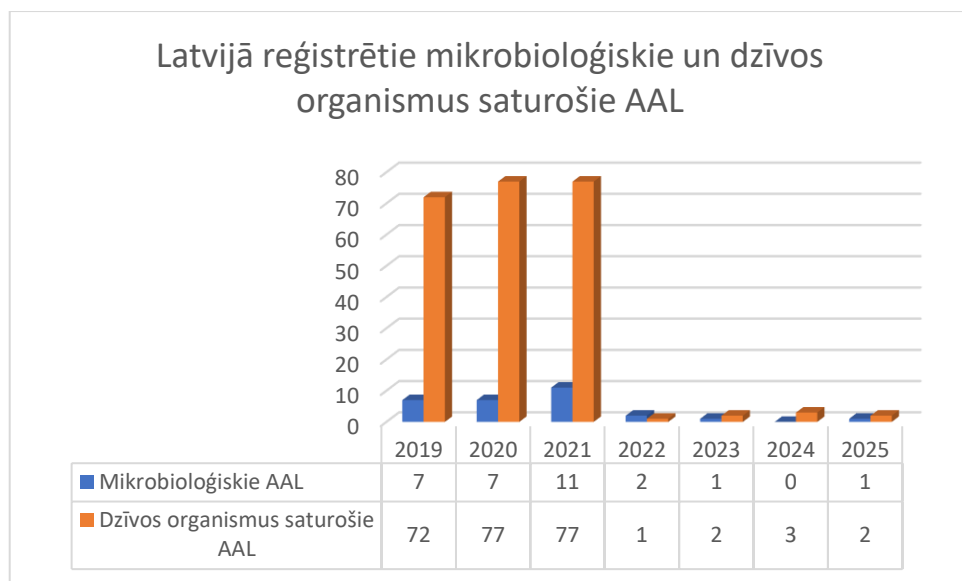
Direktīvas 14. pantā noteikts, ka dalībvalstīm ir jārada apstākļi, kas nepieciešami, lai ieviestu IAA, nodrošinot, lai profesionālo AAL lietotāju rīcībā būtu informācija un veidi, kas ļautu ieviest IAA saimniecībās. Semināri ir viens no minētajiem veidiem, kā visveiksmīgāk informēt lauksaimniekus par IAA.

6. attēls. IAA semināru skaits (VAAD dati)

3. Reģistrēto mikrobioloģisko un dzīvos organismus saturošo AAL skaits

Pārskata periodā vēl aizvien vērojama pozitīvā tendence palielināties abu minēto organismu veidus saturošo reģistrēto AAL skaitam. Palielinājums gan nav tik straujš kā bija vērojams 2019.–2021. gadā, kad Latvijas tirgū ienāca jaunas šo organismu izplatīšanas kompānijas.

7. attēls. Reģistrētie mikrobioloģiskie un dzīvos organismus saturošie AAL (VAAD dati)

4. *Izdoto konsultantu apliecību skaits*

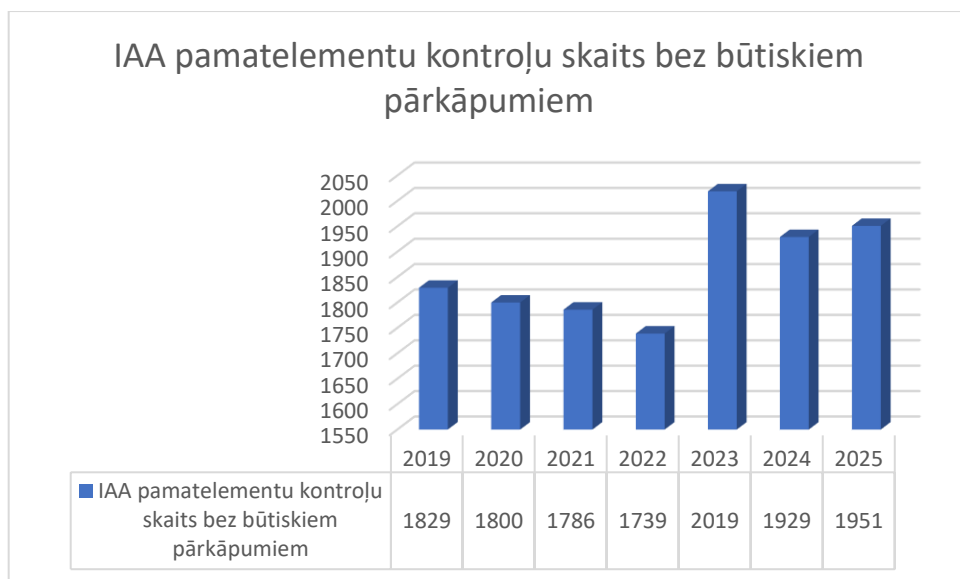
Augu aizsardzības konsultanti ir tieši atbildīgi par kvalitatīvu konsultāciju sniegšanu lauksaimniekiem augu aizsardzības jomā, īpaši par IAA, tāpēc AAL lietošanai jābūt pamatotai uz regulāriem lauka novērojumiem. Konsultantu apmācība no laika viedokļa ir visilgākā, un tās laikā apgūstamo tematu loks ir visplašākais, tāpēc apmācītās un apliecību ieguvušās personas ir kompetentākās augu aizsardzības jomā.

8. attēls. Izsniegtās konsultantu apliecības (VAAD dati)

5. *IAA pamatelementu kontroļu skaits bez būtiskiem pārkāpumiem*

Palielinoties augu aizsardzības pārbažu skaitam, palielinās arī atbilstošo saimniecību skaits. Tas pierāda iepriekšējo gadu tendences turpināšanos arī pārskata periodā, ka gandrīz visās pārbaudītās saimniecībās IAA pamatelementi tiek ievēroti un prasības izpildītas.

9. attēls. IAA pamatelementu kontroļu skaits bez būtiskiem pārkāpumiem (VAAD dati)

6. *To reģistrēto līdzekļu skaits, kam ir zema nekaitīguma pakāpe*

Reģistrāciju AAL ar zema riska pakāpi ietekmē tirgus – gan pieprasījums, gan piedāvājums. Latvijas tirgus salīdzinājumā ar citu lielāku ES valstu tirgiem ir mazs, tādēļ arī šāda veida AAL ražotāju interese par to ir niecīga. Arī ES šādu AAL skaits pagaidām nav liels, un tas izskaidro svārstīgos reģistrācijas rezultātus.

10. attēls. To reģistrēto AAL skaits, kam ir zema riska pakāpe (VAAD dati)

3.10. Rīcības virziens "Indikatori AAL lietošanas ietekmes izvērtēšanai"

Direktīvā noteikto mērķu sasniegšanu paredzēts vērtēt, izmantojot harmonizētu riska indikatoru, ko izstrādā EK, un tas ir ietverts Direktīvas IV pielikumā. Šo indikatoru sava progresa sasniegšanas vērtēšanai vairākums ES dalībvalstu neizmanto neobjektīvās un nevienlīdzīgās aprēķina metodikas dēļ. Dalībvalstis izmanto savus nacionālos indikatorus, jo Direktīva to pieļauj. Latvijā par nacionālajiem indikatoriem Direktīvas mērķu sasniegšanas izvērtēšanai tiek izmantoti Rīcības plāna mērķu atsevišķu uzdevumu izpildes rezultāti. Lai objektīvi salīdzinātu sasniegtos rezultātus ar

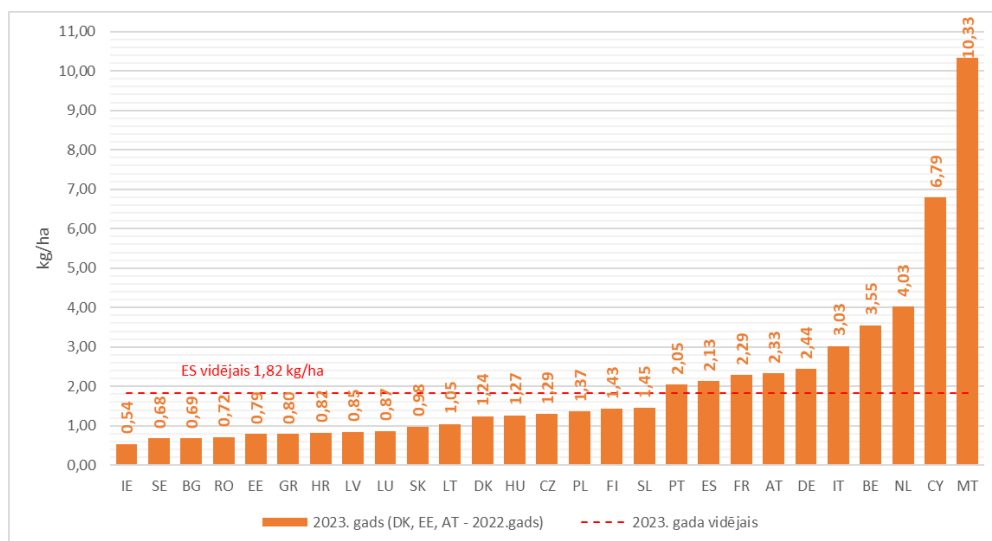
situāciju iepriekšējā Rīcības plāna periodā, šajā sadaļā iekļauti dati no 2015. līdz 2023. gadam.

1. Izplatītais AAL darbīgo vielu daudzums uz hektāru LIZ

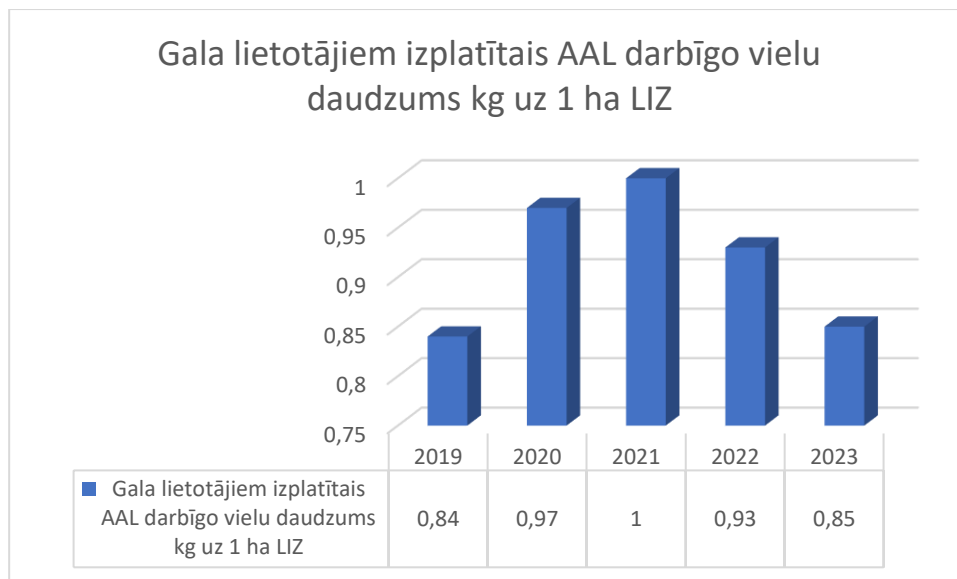
Rīcības plānā izvirzītais mērķis, kas Latvijā jāsasniedz, ieviešot rīcības plānu, ir mazināt AAL lietošanas radīto risku un ietekmi uz cilvēku veselību un vidi.

ES joprojām nav pieejami dati par faktisko AAL izlietojumu lauksaimniecības kultūrās un citiem lietojuma veidiem. No 2026. gada ES lauksaimnieki AAL uzskaiti veiks elektroniski, savukārt, sākot ar 2028. gadu, ES būs pieejama vienota statistika par AAL izlietojumu dalībvalstīs. Pagaidām ES katru gadu tiek apkopota informācija par gala lietotājiem izplatīto AAL apjomu. Šis rādītājs tiek izmantots kā indikators, lai netieši novērtētu AAL lietošanas tendences. Kamēr nav AAL izlietojuma datu, ES dalībvalstis pieņēmušas AAL izlietojumu attiecināt uz hektāru LIZ. Tuvākajā nākotnē, iespējams, EK pārskatīs augstāk minēto harmonizētu riska indikatoru, izveidojot to atbilstošāku dalībvalstu nacionālajām īpatnībām, kas objektīvāk ļautu novērtēt AAL ilgtspējīgu lietošanu.

Latvijā izplatītais AAL daudzums uz hektāru LIZ joprojām ir viens no mazākajiem ES – 0,85 kg/ha (jaunākie dati, 2023. gads). Salīdzinājumā ar 2022. gadu rādītājs ir samazinājies. Gala lietotājiem izplatīto AAL apjomu pēdējo piecu gadu laikā pa gadiem var redzēt 12. attēlā.

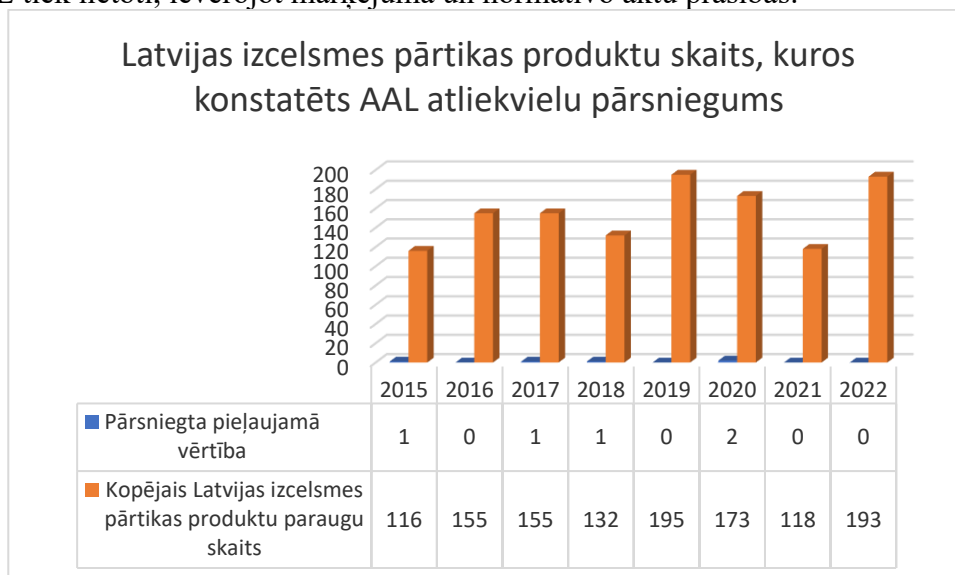
11. attēls. Gala lietotājiem izplatītais AAL darbīgo vielu daudzums kg uz 1 ha LIZ (jaunākie dati - ES Statistikas biroja dati par 2023. gadu)

12. attēls. Latvijā gala lietotājiem izplatītais AAL darbīgo vielu daudzums kg uz 1 ha LIZ (ES Statistikas biroja dati par 2019. - 2023. gadu)

2. To Latvijas izcelsmes pārtikas paraugu skaits, kuros pārsniegts pieļaujamais atliekvielu daudzums

EFSA katru gadu apkopo informāciju par AAL atliekvielu daudzumu izanalizētos ES dalībvalstu, arī Latvijas, izcelsmes produkcijas paraugos. Rezultāti tiek publicēti *EFSA* ikgadējā ziņojumā. 2015.–2022. gada paraugu AAL atliekvielu analīžu rezultāti liecina, ka Latvijas izcelsmes pārtikas produkti ir vieni no tīrākajiem ne vien Baltijas jūras reģiona, bet arī ES mērogā. Tas nozīmē, ka tie ir droši patērētājiem un AAL tiek lietoti, ievērojot marķējuma un normatīvo aktu prasības.

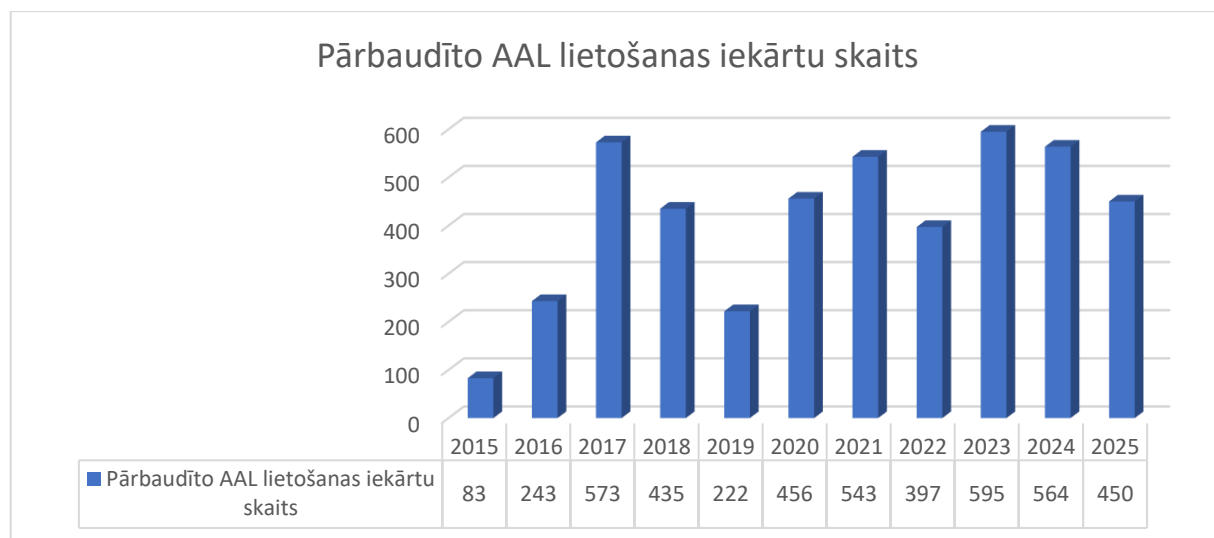

13. attēls. AAL atliekvielas Latvijas izcelsmes pārtikas produktos (*EFSA* dati)

3. Pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaits

Latvijā pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaita augšupejošā dinamika parāda, ka samazinās bojātu un nenoregulētu AAL lietošanas iekārtu ietekme uz vidi. Pēdējos gados VAAD inspektori augu aizsardzības jomas pārbaudēs ir konstatējuši tendenci, ka

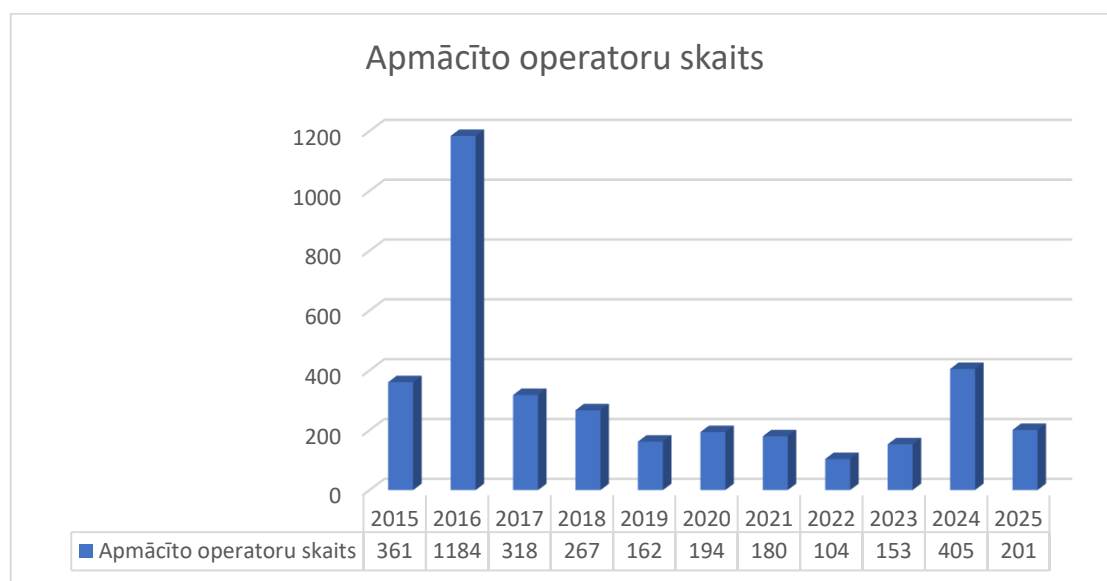
daudzas saimniecības iegādājušās jaunas, videi un cilvēku veselībai drošākas AAL lietošanas iekārtas. No visām Latvijā uzskaitītajām AAL lietošanas iekārtām apmēram 40 % ir jaunas iekārtas, kas iegādātas pēdējo piecu gadu laikā. Darbs ar pārbaudītu AAL lietošanas iekārtu samazina risku gan videi, gan cilvēku veselībai.

14. attēls. Pārbaudīto AAL lietošanas iekārtu skaits (VAAD dati)

4. Apmācīto augu aizsardzības līdzekļu lietošanas operatoru skaits

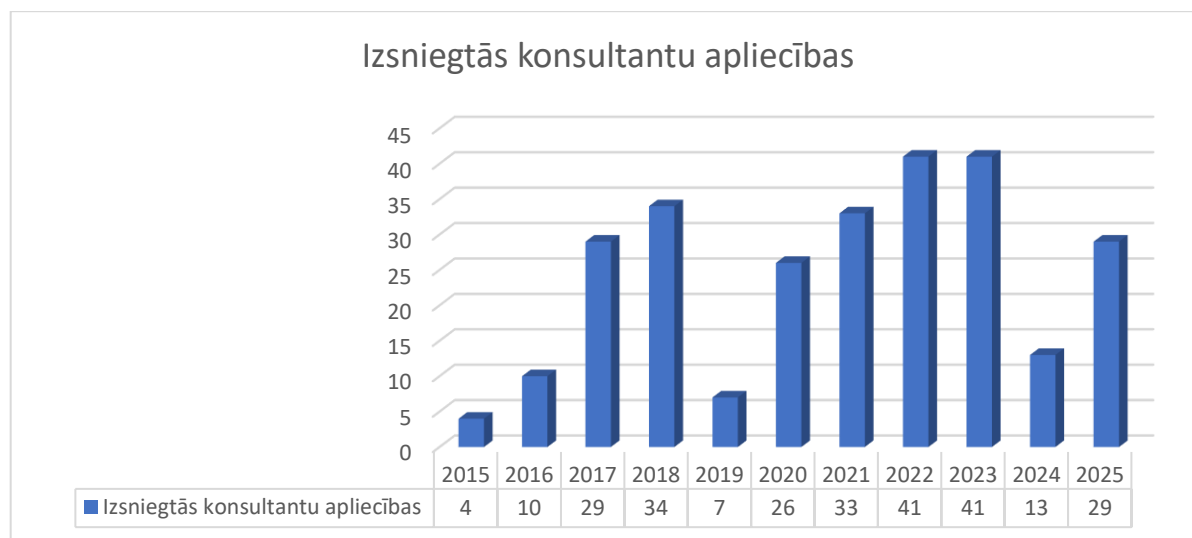
AAL lietošanas operators kā jauna AAL aprites ķēdē iesaistīto personu grupa tika ieviesta, pārņemot Direktīvas prasības. Līdz grozījumu izdarīšanai saistībā ar AAL lietošanu ar to atšķaidīšanu un maisījumu gatavošanu lielākoties nodarbojās neapmācītas personas bez speciālām zināšanām, kuru trūkums bieži vien apdraudēja apkārtējo vidi un cilvēku drošību un veselību. Apmācīto operatoru skaita palielināšanās ievērojami samazina minēto risku. Pēdējos gados novērota tendence, ka palielinās apmācīto profesionālo AAL lietotāju skaits, bet samazinās operatoru skaits. Tas izskaidrojams ar to, ka lauksaimniecībā strādājošie kļūst zinošāki un vairāk izvēlas mācīties ilgāk un apgūt plašākas zināšanas augu aizsardzības jomā.

15. attēls. Apmācīto operatoru skaits (VAAD dati)

5. Izsniegto konsultantu apliecību skaits

MK noteikumu Nr. 147 grozījumi⁶ precizēja vēl vienas AAL aprites ķēdē iesaistītās personu grupas statusu un nepieciešamo zināšanu apjomu. Jaunā apmācības programma, pēc kuras apgūšanas un pārbaudījuma nokārtošanas tiek izsniegta konsultanta apliecība, ir plašāka un detalizētāka nekā iepriekš, tāpēc pēc jaunās sistēmas apmācītajiem konsultantiem ir profesionāli labākas zināšanas, un to sniegto konsultāciju kvalitāte ir ievērojami paaugstinājusies, tāpēc arī saimniecību lauksaimniekiem – konsultāciju saņēmējiem – ir labākas zināšanas integrētās augu aizsardzības jomā.

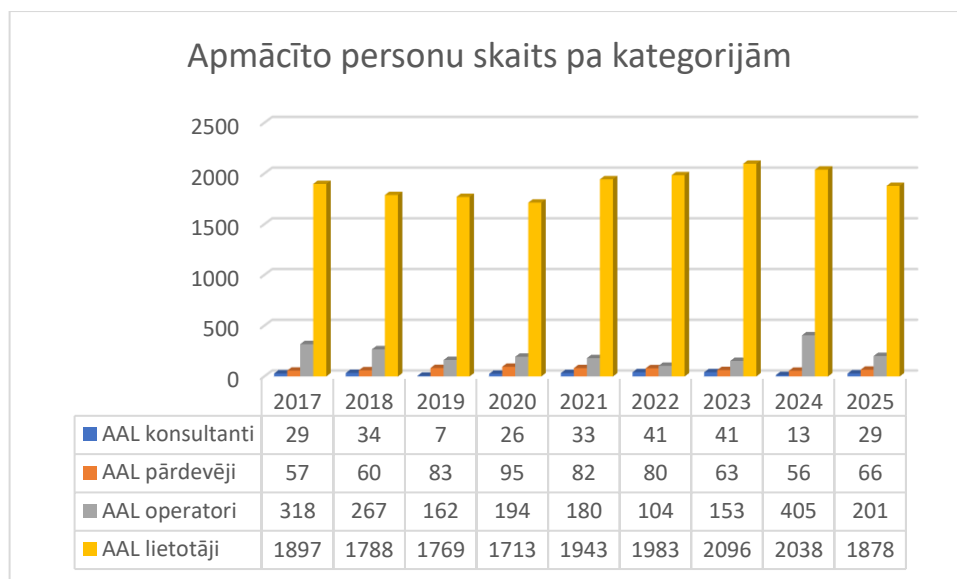

16. attēls. Izsniegtās konsultantu apliecības (VAAD dati)

6. Apmācīto personu skaits pa kategorijām

Latvija ir starp tām nedaudzajām ES dalībvalstīm, kurās apmācības sistēma augu aizsardzības jomā ieviesta jau daudzus gadus pirms Direktīvas stāšanās spēkā, – no 20. gs. 90. gadiem. Tā ir būtiska priekšrocība, jo lauksaimniekiem vairākās paaudzēs ir pašsaprotami, ka, lai lietu profesionālos AAL, jāiziet apmācība, jānokārto pārbaudījums, iegūstot apliecību, un zināšanas jāatjauno ik pa pieciem gadiem. Tādējādi profesionālos AAL Latvijā lieto zinošas personas, turklāt ievērojot normatīvo aktu prasības – to pierāda salīdzinoši nedaudzie uzraudzību laikā konstatētie AAL lietošanas pārkāpumi.

⁶ <https://likumi.lv/doc.php?id=255592>

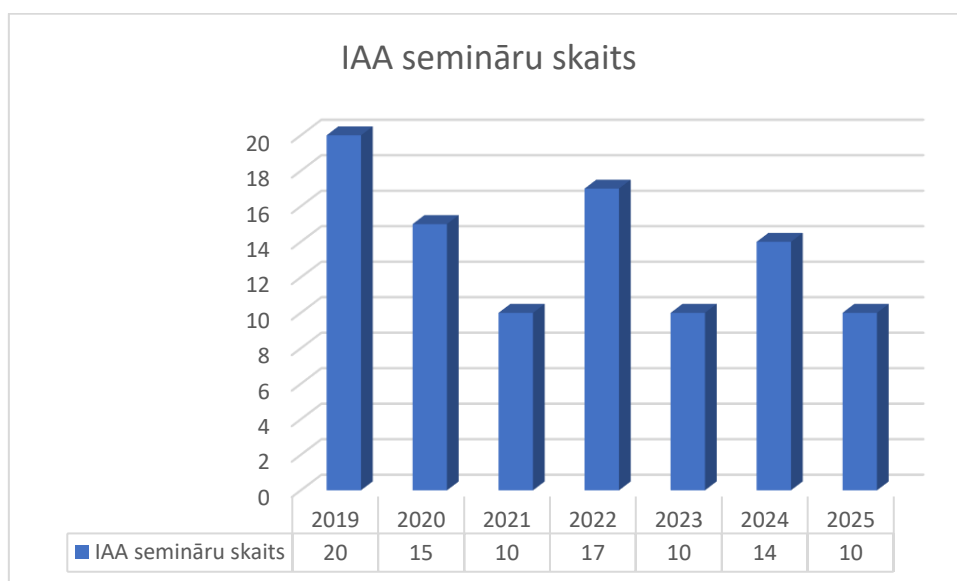

17. attēls. Apmācīto personu skaits pa kategorijām (VAAD dati)

7. Integrētās augu aizsardzības semināru skaits

Direktīvas 14. pantā noteikts, ka dalībvalstīm jārada apstākļi, kas nepieciešami, lai ieviestu IAA, nodrošinot, lai profesionālo AAL lietotāju rīcībā būtu informācija un veidi IAA ieviešanai saimniecībās. Viens no minētajiem veidiem ir semināri: tajos ir iespēja visveiksmīgāk informēt lauksaimniekus par IAA, tostarp par ilgtermiņa priekšrocībām, ko sniedz IAA, kā arī motivēt viņus pēc iespējas ātrāk un efektīvāk IAA ieviest savās saimniecībās.

2019.–2025. gadā notika 96 informatīvi semināri par IAA, un tos kopumā apmeklēja vairāk nekā 4000 lauksaimnieku. Kopš 2020. gada semināri pārsvarā notiek virtuālajā vidē. Sākotnēji tas bija nepieciešams, lai ievērotu epidemioloģiskās prasības, bet nu jau lauksaimnieki dod priekšroku šādai pieejai, jo tas ļauj apgūt zināšanas, īpaši netraucējot darbu saimniecībā sezonas laikā. Semināru skaits ir samazinājies, jo virtuālos seminārus var rīkot retāk bez dalībnieku skaita ierobežojuma. Vienlaikus ir palielinājusies lauksaimnieku interese par šādiem semināriem. Iespējamais iemesls ir arvien labāka izpratne par IAA un praktiskas informācijas nepieciešamību efektīvākai IAA principu ieviešanai saimniecībā.

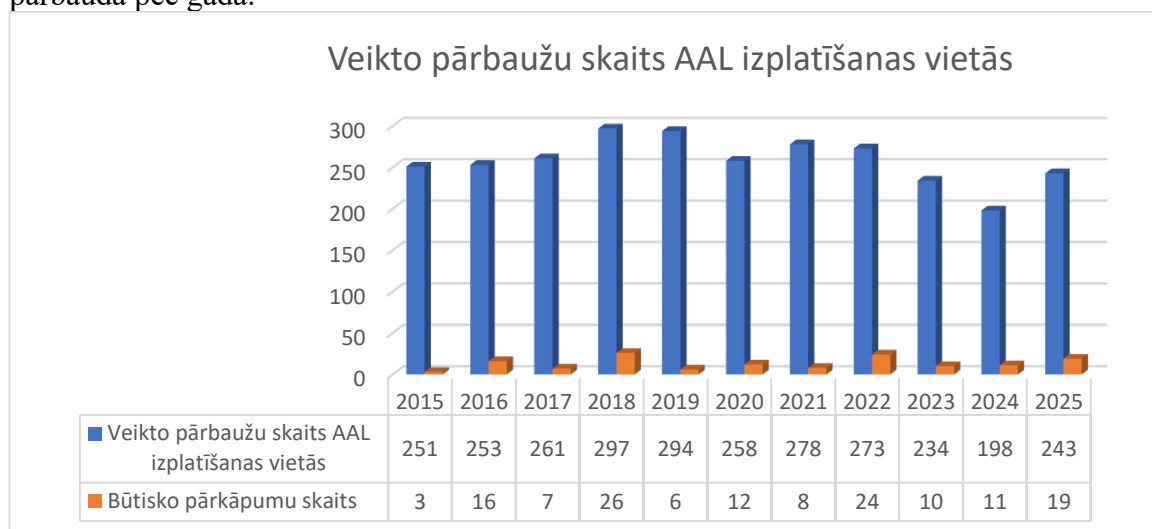

18. attēls. Integrētās augu aizsardzības semināru skaits (VAAD dati)

8. Augu aizsardzības jomas pārbaudes

Saskaņā ar Augu aizsardzības likumu VAAD uzrauga un kontrolē AAL lietošanu. VAAD kompetencē ir arī valsts uzraudzība un kontrole par normatīvo aktu prasību ievērošanu AAL izplatīšanas jomā, pārbaudot AAL izplatīšanas vietas. Ar abu minēto kontroļu palīdzību tiek nodrošināta Direktīvas ieviešana.

VAAD īsteno plānveida un operatīvās pārbaudes. Plānveida pārbaūžu pamatā ir riska analīze, bet operatīvās pārbaudes notiek, ja saņemti ziņojumi par iespējamiem pārkāpumiem. Plānveida pārbaudēs konstatētie pārkāpumi iedalās būtiskos un maznozīmīgos. Konstatējot būtisku pārkāpumu, tiek ierosināta administratīvā pārkāpuma lieta, savukārt, konstatējot maznozīmīgu pārkāpumu, tiek izteikts mutvārdu brīdinājums un pārkāpumu izdarījušās personas VAAD obligāti atkārtoti pārbauda pēc gada.

19. attēls. Pārbaudes AAL izplatīšanas vietās (VAAD dati)

Apmeklējot AAL izplatīšanas vietas, VAAD inspektori ir secinājuši, ka kopumā tajās tiek ievērotas augu aizsardzības jomu regulējošo normatīvo aktu prasības.

Biežāk konstatētie būtiskie pārkāpumi:

- AAL tiek izplatīti bez VAAD speciālās atļaujas (licences);
- tiek izplatīti neregistrēti AAL;
- tiek izplatīti (atrodas tirdzniecības vietā) AAL pēc derīguma termiņa beigām;
- tiek izplatīti AAL, kuru marķējums neatbilst augu aizsardzības jomas regulējošo normatīvo aktu prasībām;
- tirdzniecības vietā nav uzskaites par AAL apriti, vai tā nav korekta;
- tirdzniecības vietā nav darbinieka ar kādu no augu aizsardzības jomas apliecībām, kas dod tiesības pārdot augu aizsardzības līdzekļus.

20. attēls. Pārbaudes pie AAL lietotājiem (VAAD dati)

Pēdējos gados pieaugošais pārkāpumu skaits ir saistīts ar palielinātu pārbaūžu skaitu. Izvērtējot 20. attēlā redzamos vienpadsmit gadu rezultātus, AAL lietotāju pārbaūžu laikā konstatēto būtisko pārkāpumu skaits nepārsniedz 5% robežu, kas norāda uz stabilu tendenci, ka pārkāpumu skaits nepieaug. Jaunajā rīcības plānā iekļaujami uzdevumi, kas vēl vairāk paaugstinās AAL lietotāju zināšanas par drošu un atbildīgu AAL lietošanu, par sekām uz vidi un produkciju, kas var rasties, ja AAL lieto neatbilstoši marķējumam.

Biežāk konstatētais pārkāpums ir ūdensobjektu aizsargjoslu neievērošana. Viena no augu aizsardzības jomas pārbaūžu prioritātēm ir lauksaimniecības zemes tuvumā esošo ūdensobjektu aizsargjoslu ievērošanas uzraudzība, jo Rīcības plāna virziena “Pasākumi ūdens vides un dzeramā ūdens aizsardzībai” mērķis ir novērst virszemes un gruntsūdens stāvokļa pasliktināšanos, tiem piesārņojoties ar AAL.

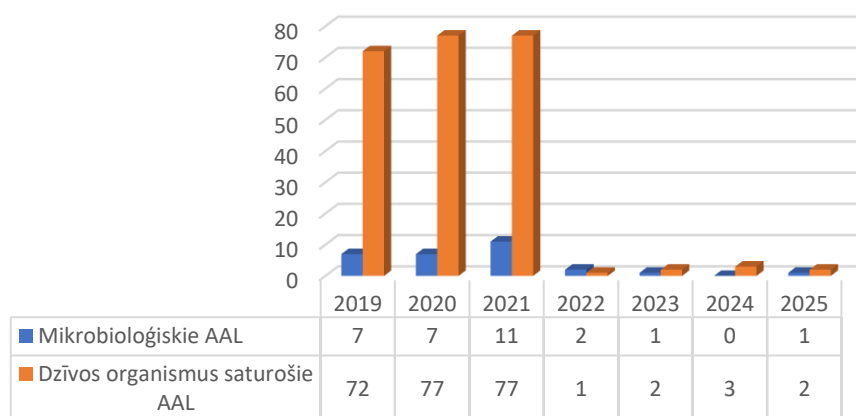
Biežāk konstatētie būtiskie AAL lietošanas pārkāpumi:

- AAL lietots, neievērojot aizsargjoslu pie virszemes ūdensobjektiem un AAL marķējumā noteikto aizsargjoslu;
- smidzinot AAL, pieļauta tā nonākšana uz blakus teritorijas;
- nav uzskaitīti iegādātie un izlietotie AAL;
- izmantota normatīvajiem aktiem neatbilstoša AAL lietošanas iekārta;
- lietots Latvijā neregistrēts AAL;
- AAL lietots kultūraugiem, kuriem AAL nav reģistrēts;
- AAL lietots, neievērojot AAL marķējuma tekstā noteiktās prasības.

9. Reģistrēto mikrobioloģisko un dzīvos organismus saturošo AAL skaits

Reģistrētos mikrobioloģiskie un dzīvos organismus saturošos AAL atļauts lietot arī bioloģiskajā lauksaimniecībā un piemājas dārzos. Plašāka izvēle šo zema riska līdzekļu segmentā ļauj arvien vairāk praksē ieviest arī IAA pamatprasību – vispirms augu aizsardzībai izmantot alternatīvās kaitīgo organismu ierobežošanas metodes un tikai pēc tam – ķīmiskos AAL. Vislielākā ražotāju interese par jaunu AAL reģistrāciju bija vērojama 2019.–2021. gadā. Turpmākajos gados jaunu AAL reģistrācijas ievērojami samazinājās, jo Latvijas kultūraugos segtās platībās un atklātā laukā izmantojamu efektīvu risinājumu klāsts ir ierobežots un atkarīgs no inovāciju radīšanas. ES ik gadu tiek apstiprinātas jaunas darbīgās vielas un mikroorganismi, tāpēc sagaidāms, ka vismaz daļa no tām būs piemērotas arī Ziemeļeiropas apstākļiem.

Latvijā reģistrētie mikrobioloģiskie un dzīvos organismus saturošie AAL

21. attēls. Reģistrēto mikrobioloģisko un dzīvos organismus saturošo AAL skaits (VAAD dati)

10. tabula

Nr. p. k.	Uzdevums	Termiņš	Rezultāts		Apraksts
			2024.	2025.	
3.10.1.	Nodrošināt statistikas datu vākšanu par izplatītajiem AAL	2024.–2025. gads	Katru gadu vākti dati	Katru gadu vākti dati	VAAD ir nacionālā statistikas iestāde, kas nodrošina oficiālo statistiku par izplatīto AAL darbīgo vielu apjomu valstī. Statistikas dati ir pieejami Oficiālās statistikas portālā un Eiropas Savienības Statistikas biroja (<i>Eurostat</i>) tīmekļvietnē https://ec.europa.eu/eurostat/data/database .
3.10.2.	Nodrošināt statistikas datu vākšanu par izlietotajiem AAL	2024.–2025. gads	Izpildīts	–	CSP sadarbībā ar VAAD 2024. gadā organizēja apsekojumu par AAL lietošanu dārzeņu un augļaugu saimniecībās.
3.10.3.	Īstenojot uzraudzības pasākumus, apkopot nepieciešamos datus indikatoru aprēķināšanai	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	VAAD inspektori, pārbaūžu laikā apmeklējot saimniecības, iegūst informāciju par situāciju saimniecībā augu aizsardzības jomā. Iegūtie dati tiek izmantoti, informējot sabiedrību par pārbaūžu skaitu un rezultātiem, kā arī riska analīzei, plānojot AAL lietošanas uzraudzības pārbaudes.
3.10.4.	Ieviest EK pieņemtos harmonizētos saskaņotos riska indikatorus	2024.–2025. gads	Izpildīts	Izpildīts	EK aprēķina dalībvalstu un ES aktuālos saskaņotos riska indikatorus. Indikatori un to tendenču analīze tiek publicēta VAAD tīmekļvietnē https://www.vaad.gov.lv/lv/augu-aizsardzibas-lidzeklu-statistika